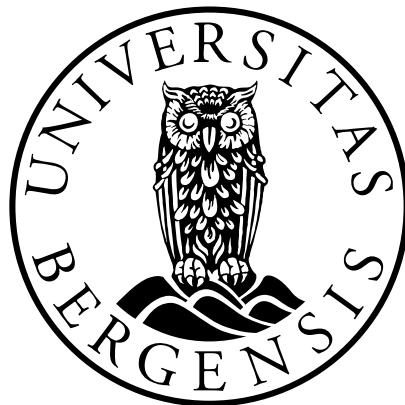


# Humanitær intervensjon – et tilfældighetens spill?

Hvilke folkerettslige grunnlag eksisterer for å kunne intervenere, med utgangspunkt i praksis fra Rwanda, Kosovo, Libya og Syria

Kandidatnummer: 20

Antall ord: 14539



JUS399 Masteroppgave  
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

01.06.2016

## Innholdsfortegnelse

<b>KAPITTEL 1 INNLEDNING .....</b>	<b>4</b>
1.1 PROBLEMSTILLING .....	4
1.2 RETTSKILDEBILDE OG METODE .....	4
1.2.1 Generelt om rettskildebilde på folkerettens område.....	4
1.2.2 Konkrete metodiske utfordringer .....	5
1.3 BEGREPET HUMANITÆR INTERVENSJON.....	6
1.4 AKTUALITET .....	7
1.5 VEIEN VIDERE .....	7
<b>KAPITTEL 2 REGELVERK OG PRINSIPP .....</b>	<b>8</b>
2.1 GRUNNLEGGENDE PRINSIPP .....	8
2.1.1 Statsuverenitetsprinsippet.....	8
2.1.2 Proporsjonalitet og nødvendighet .....	9
2.1.3 Intervensjonsforbudet i FN-paktens artikkel 2(7).....	11
2.1.4 Rettslige aspekter ved humanitær intervensjon .....	12
2.1.5 R2P doktrinen – en ny æra?.....	15
2.2 RETTSLIG GRUNNLAG .....	17
2.2.1 FN- paktens to unntak fra intervensjonsforbudet.....	17
2.2.2 Grunnleggende rettigheter .....	20
<b>KAPITTEL 3 RETTSLIG VURDERING AV FIRE TYPETILFELLER .....</b>	<b>22</b>
3.1 RWANDA .....	22
3.1.1 Innledning .....	22
3.1.2 Folkemordet .....	22
3.1.3 ”Opération Turquoise” .....	23
3.1.4 Presedens?.....	25
3.2 KOSOVO .....	26
3.2.1 Innledning .....	26
3.2.2 Kan det skje igjen? Drap og motsetninger .....	26
3.2.3 ”Operation Allied Forces” .....	29
3.2.4 Presedens?.....	30
3.3 LIBYA.....	32
3.3.1 Innledning .....	32
3.3.2 Den arabiske våren .....	32
3.3.3 ”Operation Unified Protector” .....	33
3.3.4 Presedens?.....	35
3.4 SYRIA.....	37
3.4.1 Innledning .....	37
3.4.2 Borgerkrigen.....	37
3.4.2 Hva nå? .....	39
<b>KAPITTEL 4 AVSLUTNING.....</b>	<b>39</b>
4.1 FELLESNEVNERNE .....	39

4.2 INTERNASJONAL SEDVANERETT?.....	40
4.2.1 Humanitær intervensjon som internasjonal sedvanerett?.....	41
4.2.2 R2P-doktrinen som internasjonal sedvanerett? .....	41
4.3 BOMBER MAN SEG TIL FRED? RESULTATENE AV INTERVENSJON. ....	42
<b>KILDER</b> .....	<b>44</b>

# Kapittel 1 Innledning

## 1.1 Problemstilling

Denne oppgaven omhandler humanitær intervensjon, med utgangspunkt i reelle hendelser fra Rwanda, Kosovo, Libya og Syria. Det vurderes her hva som kan utledes fra de fire sakene i relasjon til om det kan identifiseres vilkår for å foreta en humanitær intervensjon. Det innebærer at det er disse fire sakene som skal vurderes konkret og opp mot hverandre. I den grad det finnes hensiktsmessig for oppgaven vil det også trekkes linjer til andre intervensjoner som har funnet sted.

Jeg har valgt de konkrete sakene fra Rwanda, Kosovo, Libya og Syria fordi de både har en del fellestrekk, samtidig som de er ulike på visse punkter. Den største fellesnevneren er kanskje kontroversene rundt sakene; fra kritikk for å ikke ha gjort nok i Rwanda, til kritikk for manglende rettsgrunnlag for intervensjon i blant annet Kosovo. Videre vurderes hvilken lærdom man står igjen med som handlingslammet verdenssamfunn i dag når man står overfor konflikten i Syria. Hvilken presedens har historien skapt?

Fra et juridisk ståsted er spørsmålet om humanitær intervensjon omstridt. Det foreligger ikke et klart rettslig grunnlag for å kunne intervenere et annet land på humanitært grunnlag. Den ulike gjennomføringen i praksis gjør søken etter fellesnevnerer sentral. I utgangspunktet kreves vedtak i Sikkerhetsrådet jf. FN-paktens kapittel VII for å legitimere en intervensjon.<sup>1</sup> Dersom samme grunnlag for intervensjon går igjen i de ulike sakene, kan det gi uttrykk for hvilke vilkår som skal settes for eventuell sedvanerettsdannelse av humanitær intervensjon. Etablering av sedvanerett kan indikere en adgang til intervensjon uten vedtak fra FNs Sikkerhetsråd.

## 1.2 Rettskildebilde og metode

### 1.2.1 Generelt om rettskildebilde på folkerettens område

Statene er de mest sentrale rettssubjektene i folkeretten.<sup>2</sup> De folkerettslige hovedkildene, som er produsert av og regulerer forholdet mellom statene, fremgår av artikkel 38 (1) i International Court of Justice (ICJ) statuttene som ”International Conventions”, ”International Custom” og ”the General Principles of law” jf. bokstav a-c. Ved tolkning av traktat skal det tas utgangspunkt i ordlyden, sammen med vurderingen av dens formål og prinsipper jf. Wien-

---

<sup>1</sup> Se punkt 2.2.1

<sup>2</sup> Helmersen, Sondre Torp *Folkerett i et nøtteskall* Gyldendal Norsk forlag AS 2014 s. 61

konvensjonen artikkel 31(1). Det skal videre vurderes opp mot etterfølgende avtaler, praksis, andre folkerettslige regler partene kan være bundet av og partenes forutsetninger jf. artikkel 31(2) og (3). Det sistnevnte illustrerer det subjektive elementet i folkeretten. En traktat er en avtale mellom ulike stater. Den kan derfor tolkes, og forstås på ulike måter, ut fra partenes subjektive forutsetninger. Dette intersubjektive elementet er et resultat av statsuvereniteten.<sup>3</sup> ICJ kan avklare hva gjeldene rett er, men har begrenset jurisdiksjon overfor eksempelvis USA som etter intervensjonen i 1986 ikke godtar at de har krenket Nicaraguas suverenitet.<sup>4</sup> FN-pakten har en objektiv karakter, som indikerer at alle land, også ikke-medlemmer, er bundet av det som fremgår av denne.<sup>5</sup> Det er derfor uomtvistet at resolusjon fra FNs Sikkerhetsråd kan legitimere maktbruk jf. FN-paktens kapittel VII. Forståelsen av reglene, for eksempel når det foreligger en "threat to international peace and security" jf. FN-paktens artikkel 39, som legger grunnlaget for å kunne vedta en eventuell resolusjon om intervensjon,<sup>6</sup> beror på en subjektiv forståelse.

### **1.2.2 Konkrete metodiske utfordringer**

Den største metodiske utfordringen er at det ikke foreligger et klart rettslig grunnlag for å foreta en humanitær intervensjon. FN-pakten gir Sikkerhetsrådet handlingsrom for internasjonale beslutninger, herunder å gi tillatelse til å bruke militær makt mot en annen stat jf. FN-paktens kapittel VII. Oppgaven søker å kartlegge hvor grensen for illegitime handlinger går i relasjon til intervensjon uten resolusjon i bunn. Det vurderes her hvilke vilkår som kan tenkes å gjøre en intervensjon legitim, selv uten resolusjon i bunn, som i saken om Kosovo. Konsekvensene skal og vurderes der det foreligger en resolusjon, men mandatet overskrides, som i saken om Libya.

FN-pakten skal vurderes sammen med dens preambel og grunnleggende prinsipp som gjør seg gjeldene mellom stater. Sikkerhetsrådets resolusjoner fra de ulike sakene er svært sentrale, sammen med andre kilder som menneskerettighetskonvensjonen, folkemordskonvensjonen, juridisk teori og avgjørelser fra ICJ som kan sette søkelyset mot viktige elementer.

Sett i lys av at det ikke foreligger et klart rettslig grunnlag for humanitær intervensjon, er utfordringene litt spesielle. Her er mangel på rettslige grunnlag som kilde, men kilder i litteratur sentralt. Det finnes omfattende litteratur på området, dels farget av dype meninger

---

<sup>3</sup> se punkt 2.1.1

<sup>4</sup> ICJ Nicaragua v. United States of America 27.juni 1986

<sup>5</sup> ICJ Advisory Opinion 11.april 1949

<sup>6</sup> se punkt 2.2.1

om hva som er gjort opp mot hva som ideelt sett burde gjøres. Kildene er tidvis preget av følelsesmessig engasjement. Dette er det nødvendig å ha et opplyst forhold til ved bruken av kildene underveis.

I lys av de fire overnevnte sakene vil jeg forsøke å trekke ut hvilke vilkår som foreligger i praksis ved å vurdere de ulike utslagsgivende momentene for intervensjon. Slik vil jeg utforske hvorvidt tidligere praksis kan danne presedens for kommende situasjoner. Presedens indikerer at hvordan en sak løses nå, legger retningslinjer for hvordan lignede saker løses i fremtiden. Hvis en løsning som ble valgt i en sak ikke følges i ettertid, indikerer dette at det ikke er dannet presedens. Dette er veldig sentralt i min oppgave, da det er fellesnevnerne som kan danne vilkår jeg skal prøve å identifisere mellom de ulike sakene.

### **1.3 Begrepet humanitær intervensjon**

Vurderingen av humanitær intervensjon vil ha en todelt fremstilling. I det følgende vil begrepet humanitær intervensjon presenteres og beskrives kort. De rettslige aspektene behandles under grunnleggende prinsipper jf. punkt 2.1.4.

Det eksisterer ingen klar og universell definisjon på hva humanitær intervensjon er. Forskjellige juridiske forfattere har derfor produsert en rekke ulike definisjoner og forståelser av humanitær intervensjon. En av definisjonene er produsert av Holzgreffe:

”The threat or use of force across state borders by a state (or groups of states) aimed at preventing or ending widespread and grave violations of the fundamental human rights of individuals other than its own citizens, without the permission of the state within whose territory force is applied”<sup>7</sup>

En humanitær intervensjon er bruk av makt mot en stat for å forhindre grove menneskerettighetsbrudd innad i staten. Grunnen til at gjennomføring av en humanitær intervensjon er omstridt og ikke har fått gjennomslag i internasjonal rett er blant annet fordi det strider med flere grunnleggende prinsipper som intervensjonsforbudet og statssuverenitetsprinsippet.<sup>8</sup>

---

<sup>7</sup> Holzgreffe, J.L. og Keohane, Robert O. *Humanitarian intervention - Ethical, legal and political dilemmas* Cambridge University Press 2003 s.18

<sup>8</sup> Se punkt 2.1.3 og 2.1.1

## **1.4 Aktualitet**

Humanitær intervensjon er et stadig tilbakevendende tema i det internasjonale samfunnet. Dette er svært synlig også i vurderingen av de fire sakene som skal tas opp i denne avhandlingen. I 2016 preges verdensbildet av uro på grunn av stridighetene i Syria, og fremveksten av motsetninger i Burundi. Migrasjonskrisen man har sett fremveksten av den siste tiden har et betydelig omfang og påvirker hele verdenssamfunnet. FN estimerer at rundt 43 millioner mennesker nå enten er internt fordrevet eller på flukt.<sup>9</sup>

Dette gjør oppgavens tema svært aktuelt. Hvorvidt en humanitær intervensjon finner sted vil ha store følger for landet som blir intervenert, landet som intervensjonerer og balansen i verdenssamfunnet for øvrig.

Ved å ta utgangspunkt i de overnevnte fire sakene, får oppgaven en historisk kontekst som strekker seg over to tiår. Ved å anlegge et historisk perspektiv vil jeg kunne påpeke eventuelle utviklingstrekk ved humanitær intervensjon. Den dagsaktuelle situasjonen i Syria ses i lys av hvilke lærdommer man som verdenssamfunn har gjort seg. Utviklingen i Syria vil oppdateres frem til midten av mai 2016.

## **1.5 Veien videre**

I denne avhandlingen vurderes først grunnleggende prinsipper som er sentrale stater imellom og regelverk som er sentrale å behandle i relasjon til problemstillingen. I vurderingen av grunnleggende prinsipper kommer blant annet humanitær intervensjons rettslige aspekter inn samt Responsibility to Protect (R2P)-doktrinen. R2P-doktrinen har vokst frem som et alternativ til muligheten for en humanitær intervensjon. Den gir en plikt til å intervensjonere et land dersom det foregår et folkemord, etnisk rensning eller lignende innad i landet, og blir derfor sentral å behandle i denne oppgaven.

Under fremstillingen av regelverk vurderes FN-paktens rettslige grunnlag for intervensjon. Her behandles og grunnleggende rettigheter som fremgår av folkemordskonvensjonen og menneskerettighetskonvensjonen. Dette er sentralt å vurdere i relasjon til å kartlegge hvor terskelen for menneskerettighetsbrudd skal legges for å kunne legitimere intervensjon.

I tredje kapittel kommer en vurdering av de rettslige aspektene ved de fire ulike sakene. Her vil jeg påpeke likheter og ulikheter mellom dem. I siste del av oppgaven vurderes først om det kan trekkes ut fellesnevnerne fra de fire intervensjonene. Deretter vurderes om internasjonal

---

<sup>9</sup> <http://www.un.org/en/globalissues/briefingpapers/refugees/>

sedvanerett gir hjemmel til å utøve humanitær intervensjon eller R2P. Avslutningsvis vurderes resultatene av de ulike intervensjonene. Dette kan gi en indikasjon på om det *bør* være en adgang til å foreta en humanitær intervensjon sett i lys av hvordan forholdene i de ulike land er blitt etter en intervensjon.

## **Kapittel 2 Regelverk og prinsipp**

### **2.1 Grunnleggende prinsipp**

#### **2.1.1 Statssuverenitetsprinsippet**

Prinsippet innebærer at hver enkelt stat ikke er underkastet annen vilje enn sin egen.<sup>10</sup> I følge ICJ i Nicaragua-saken er statssuvereniteten

”... The fundamental principle ... on which on the whole of international law rests, and the freedom of choice of the political, social, economical and cultural system of a state”<sup>11</sup>

Alle stater er likestilte og suverene. Muligheten til å bryte suvereniteten ved bruk av makt overfor en annen stat er derfor i utgangspunktet i strid med statssuverenitetsprinsippet jf. FN-pakten artikkel 2 (1) jf. 2 (4). Statssuvereniteten manifesterer seg gjennom regelen om at alle medlemsstater ”shall refrain ... from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any state” jf. artikkel 2(4). Dette sett opp mot formålet om at stater skal løse sine ”international disputes by peaceful means” jf. artikkel 2(3). Både trussel om maktbruk og gjennomføring av makt anses i strid med artikkel 2(4). Dette gjelder både mot den territoriale integritet og mot politiske uavhengighet i landet. Spørsmålet er hva som må til for at noe skal anses som en ”threat”. Ordlyden ”threat” gir uttrykk for en vilje til å skade noen. Det legges til grunn at det foreligger en trussel dersom gjennomføringen av maktbruken det trues med i seg selv ville være ulovlig.<sup>12</sup> Et eksempel er NATOs trussel om bruk av våpen mot Kosovo i 1999, som jeg kommer nærmere tilbake til i punkt 3.2.2. En trussel fra en stat til en annen er uforenelig med formålet i artikkel 1(1) jf. Resolusjon 2625

---

<sup>10</sup> Helgesen, Vidar *Til krig for menneskerettighetene – legaliteten etter FN-pakten av kollektiv humanitær intervensjon* Institutt for offentlig rett Universitetet i Oslo 1999 s. 11

<sup>11</sup> ICJ Nicaragua v. United States of America 1986, s.123 paragraf 263.

<sup>12</sup> Ruud, Morten og Ulfstein, Geir *Innføring i folkerett* 4.utgave Universitetsforlaget 2011 s. 194



om ”friendly relations” avsnitt 1a om å avstå fra trussel og bruk av makt i internasjonale relasjoner.<sup>13</sup>

I internasjonal rett må FNs Sikkerhetsråds medlemmer komme til enighet om bruk av makt mot en stat etter FN- paktens kapittel VII, for at dette skal kunne legitimeres.<sup>14</sup> FNs Generalsekretær mellom 1991 og 1996, Butros Butros-Gahli, la i 1992 frem en rapport, ”An agenda for peace”, hvor han understreker at

”The time of absolute and exclusive sovereignty, however, has passed; its theory was never matched by reality. It is the task of the leaders of States today to understand this and to find a balance between the needs of good international governance and the requirements of an ever more independent world”<sup>15</sup>

Butros-Gahli mener at stassuverenitetsprinsippet må veies opp mot det som anses å være god internasjonal styring. Her kommer retten til å foreta en humanitær intervensjon sterkt inn. Hvis en stat ikke klarer å forhindre menneskerettighetsbrudd innad i staten, kan det da argumenteres for at det er god internasjonal styring å forhindre dette, selv om det innebærer brudd på statssuverenitetsprinsippet. Utsagnet åpner for kompliserte avgjørelser og subjektive vurderinger, og det er ingen tvil om at det i dag fremdeles eksisterer et generelt prinsipp om stassuverenitet. For å kunne bryte dette må en i utgangspunktet ha mandat fra FN-pakten kapittel VII.<sup>16</sup>

### **2.1.2 Proporsjonalitet og nødvendighet**

Ved anvendelse av makt er det sentralt å vurdere prinsippene om nødvendighet og proporsjonalitet. Vurderingen av *hvilke* midler som tas i bruk og *hvordan* de skal anvendes er sentral i dette henseende.

Nødvendighetskravet utledes av ordlyden ”necessary to maintain or restore international peace and security” jf. FN-paktens artikkel 42. Det er formålet med handlingen, som i dette tilfellet er å opprettholde eller gjenopprette internasjonal fred og sikkerhet, som skal være i fokus og sette grensene for det militære handlerom. Det er ikke alltid nødvendig å benytte militære maktmidler dersom andre tiltak kan anses tilstrekkelige, jf. artikkel 41. Hva som er

---

<sup>13</sup> Se punkt 2.1.3

<sup>14</sup> se punkt 2.2.1

<sup>15</sup> UN doc. A/47/277 – S/24111, 17 juni 1992. ”An agenda for peace” paragraf 17.

<sup>16</sup> Se punkt 2.2.1

nødvendig må vurderes konkret i hver enkelt sak, men må alltid ses i lys av hovedformålet som er å sikre internasjonal fred og sikkerhet jf. artikkel 1(1).

Gardam har problematisert om nødvendighetsvilkåret i artikkel 42 kontekst har en lovdimensjon i forhold til å være et ”justiciable issue”.<sup>17</sup> Med andre ord, om kriteriet nødvendighet lett kan overprøves av domstolen. ICJ har for eksempel i Nicaragua-saken vurdert om USAs intervensjon var nødvendig, og konkludert med at den ikke var det.<sup>18</sup> Det er derfor et kriterium som kan overprøves i retten.

Videre vurderes proporsjonalitetskravet. I proporsjonalitetsvilkåret ligger et krav til forholdsmessighet. Det skal ikke anvendes kraftigere maktmidler enn det som behøves for å oppnå formålet som er internasjonal fred og sikkerhet jf. artikkel 1 (1). Helgesen utleder kravet til proporsjonalitet fra ordlyden ”necessary to maintain or restore international peace and security” jf. FN-paktens artikkel 42, mens Gardam mener det stammer fra Genève-konvensjonens tilleggsprotokoll 1 artikkel 51(5)b og 57(2)(a)(iii) eller internasjonal sedvanerett.<sup>19</sup> Uavhengig av hvor en utleder prinsippet fra er det ingen tvil om at det er et krav om proporsjonalitet i internasjonal rett ved bruk av makt. Blant annet ble prinsippet vurdert i ICJs *Advisory Opinion on Nuclear Weapons* der det ble

”... prohibited certain kinds of weapons ... because of the unnecessary suffering caused to combatants, that is to say, a harm greater than that unavoidable to achieve legitimate military objectives”.<sup>20</sup>

Det slås her fast at atomvåpen ikke kan anses som et proporsjonalt maktmiddel. Dette fordi det påfører en ”harm greater than” det som kan oppnås ved bruk av alternative militære maktmidler.

Det er en glidende overgang mellom kravene til nødvendighet og proporsjonalitet. I konteksten av artikkel 42 vurderes det først om det er nødvendig å anvende militære maktmidler i den konkrete situasjonen. Dersom dette aksepteres, er det *hvilke* militære

---

<sup>17</sup> Gardam, Judith *Necessity, proportionality and the use of force by states* Cambridge University Press 2004 s. 6-7.

<sup>18</sup> ICJ *Nicaragua v. United States of America* 1986 jf. pragraf 282 og uttalelser fra dissenterende dommer Schwebel

<sup>19</sup> Helgesen *Til krig for menneskerettighetene* s. 142 og Gardam *Necessity, proportionality and the use of force by states* s. 15.

<sup>20</sup> ICJ *Advisory Opinion Legality of the threat of use of nuclear weapons* 8.juli 1996 s.257

maktmidler som vurderes i relasjon til om bruken kan anses som proporsjonal i lys av formålet.

### 2.1.3 Intervensjonsforbudet i FN-paktens artikkel 2(7)

Det følger av artikkel 2(7) at

”Nothing ... shall authorize the United Nations to intervene in matters which are essentially within the domestic jurisdiction of any state, or shall require the Members to submit such matters to settlement under the present charter”.

Bestemmelsen inneholder to alternative vilkår, jf. ordlyden ”or”. Det første er at FN-organene ikke skal intervenere i saker som ligger ”essentially within the domestic jurisdiction of any state” jf. artikkel 2 (7). Medlemsstatene skal heller ikke ”submit such matters to settlement under the present Charter” jf. annet alternativ i artikkel 2(7). Ordlyden ”such matters” peker her tilbake på forhold som er innenfor en stats ”domestic jurisdiction”. Dette har utgangspunkt i statssuverenitetsprinsippet.<sup>21</sup> Intervensjonsforbudet er understreket i flere resolusjoner, blant annet i FNs Generalforsamlings resolusjon om ”inadmissibility of intervention” der det slås fast at

”No State has the right to intervene, directly or indirectly, for any reason whatever, in the internal or external affair of any other State. Consequently, armed intervention and all other forms of interference or attempted threats against the personality of the State or against its political, economic or cultural elements, are condemned”<sup>22</sup>

Viktigheten av å respektere statssuvereniteten,<sup>23</sup> samt å løse konflikter på en fredelig måte, ble også påpekt i resolusjon 2625 om ”friendly relations”. Resolusjonens formål er å understreke viktigheten av FN- paktens, og landene ble enig om at dette innebærer

”Convinced that the strict observance by States of the obligation not to intervene in the affairs of any other State is an essential condition to ensure that nations live together in peace with one another, since the practice of any form of intervention not only violates the spirit and letter of the Charter, but also leads to the creation of situations which threaten international peace and security”<sup>24</sup>

---

<sup>21</sup> se punkt 2.1.1

<sup>22</sup> A/RES/20/2131 punkt 1.

<sup>23</sup> Se punkt 2.1.1

<sup>24</sup> A/RES/25/2625 Preamble avsnitt 8 s. 2 og 3.

Denne deklarasjonen ble vedtatt med konsensus, og ble senere i ICJ saken mellom Nicaragua og USA ansett som sedvanerett da det var *opinio juris* mellom medlemsstatene.<sup>25</sup>

Grensen mellom hva som er internt anliggende og en situasjon av mer internasjonal karakter er vanskelig å trekke. Men Sikkerhetsrådet er ikke forhindret fra å kunne treffe tiltak jf. FN-paktens kapittel VII, hvis situasjonen innebærer en "threat to the peace" jf. artikkel 39 jf. artikkel 2 (7) tredje setning. Her har FNs hovedformål, som er å ivareta internasjonal fred og sikkerhet jf. artikkel 1(1) forrang foran intervensjonsforbudet og statssuverenitetsprinsippet.<sup>26</sup>

#### **2.1.4 Rettslige aspekter ved humanitær intervensjon**

Muligheten til å foreta en humanitær intervensjon er omstridt, blant annet fordi en mulighet til å intervenere et annet land strider med statssuverenitetsprinsippet<sup>27</sup> og intervensjonsforbudet,<sup>28</sup> og kan misbrukes. Blant annet har G77-landene erklært at de ikke erkjenner en slik rett,<sup>29</sup> i tillegg er det utbredt motstand i teorien.<sup>30</sup> Det tas her ved vurderingen av de rettslige aspektene også utgangspunkt i Holzgrefes definisjon:

"The threat or use of force across state borders by a state (or groups of states) aimed at preventing or ending widespread and grave violations of the fundamental human rights of individuals other than its own citizens, without the permission of the state within whose territory force is applied"<sup>31</sup>

Hehir har i sin bok vurdert elementer han mener er essensielle i forbindelse med definisjonen av humanitær intervensjon.<sup>32</sup>

For det første må den som intervensjoner være en tredjepart i konflikten. Holzgrefes definisjon legger til grunn at dette er "a state (or groups of states)". Poenget er at det er en eller flere stater, som i utgangspunktet ikke er med i konflikten, som gjennomfører intervensjonen i en annen stat. De er utenforstående i konflikten, men har et beskyttelsesformål i relasjon til grunnleggende rettigheter for menneskene innad i staten.<sup>33</sup> I tråd med FN-pakten artikkel 2 (7)

---

<sup>25</sup> ICJ Nicaragua v. United States of America 1986 paragraf 187

<sup>26</sup> se punkt 2.1.1

<sup>27</sup> ibid

<sup>28</sup> se punkt 2.1.3

<sup>29</sup> [http://www.g77.org/summit/Declaration\\_G77Summit.htm](http://www.g77.org/summit/Declaration_G77Summit.htm) avsnitt 54

<sup>30</sup> American Journal for International Law, 1999 s. 824-62.

<sup>31</sup> Holzgrefe *Humanitarian intervention* s.18

<sup>32</sup> Hehir, Aidan *Humanitarian intervention – An introduction* 2nd edition Palgrave Macmillan 2013 s. 20-25

<sup>33</sup> se punkt 2.2.2

og etablert sedvanerett har andre stater ikke adgang til å intervenere i en stats indre anliggende uten vedtak i FN-pakten kapittel VII.<sup>34</sup> Det er da et spenn mellom beskyttelsesformålet og intervensjonsforbudet.

Det andre som vurderes er spørsmålet om ”consent”, med andre ord om staten som det interveneres i har godtatt dette. Dette er relevant i relasjon til statsuvereniteten.<sup>35</sup> Det er lagt til grunn at det ved utøvelse av humanitær intervensjon mangler nettopp dette samtykke jf. ”without the permission of the state within whose terretory force is applied” fra Holzgrefes definisjon. Det er flere med ham, som legger dette til grunn,<sup>36</sup> men det er også en del definisjoner som ikke eksplisitt nevner et vilkår om mangel på godkjenning.<sup>37</sup> Det fremgår av ordlyden i artikkel 2 (4) at ”force” ikke kan brukes mot en stats ”terretorial integrity or political independence”. Anvendelse av makt etter invitasjon fra en stat utfordrer ingen av de to alternative vilkårene i artikkel 2 (4), basert på at det gjennomføres etter ønske fra staten selv. Intervensjon med godkjenning fra den intervenerte stat, kan i enkelte tilfeller likevel være omstridt. Sentralt i så måte er hvilken legitimitet og støtte statens sittende styre har hos folket. Et dagsaktuelt eksempel er Russland som mellom september 2015 og mars 2016 bombet flere steder i Syria etter invitasjon fra president Bashar al-Assad.<sup>38</sup> Mer om dette i punkt 3.4. Spørsmålet kan og vurderes i relasjon til intervensjonen i Rwanda, mer om dette i punkt 3.1.

Det tredje er hvilke ”means” som anvendes ved humanitær intervensjon. Holzgreffe legger i sin definisjon til grunn at både trussel om og gjennomføring av ”force” er en humanitær intervensjon. Ordlyden ”force” i artikkel 2(4) forstås som maktmidler som i utgangspunktet er forbudt å anvende mot en annen stat.<sup>39</sup> Dette innebærer blant annet bruk av ”armed force”,<sup>40</sup> altså bruk av militær makt.

Det fjerde momentet er motivene bak intervensjonen. Her er hovedtyngden lagt på at intervensjonen må være bygget på humane motiver. Det fremstår som klart fra de fleste

---

<sup>34</sup> se punkt 2.1.3

<sup>35</sup> se punkt 2.1.1

<sup>36</sup> Roberts, A. *The so called ”right” of humanitarian intervention* Yearbook of International Humanitarian Law Desember 2000 side 5 og ICISS rapport 2001 side 8

<sup>37</sup> Hehir *Humanitarian intervention* s. 21 Téson og Welsh sine definisjoner

<sup>38</sup> <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Russland-ma-klargjore-at-det-faktisk-er-IS-de-vil-bombe-8185590.html>

<sup>39</sup> Helgesen, Vidar *Til krig for menneskerettighetene* s. 13

<sup>40</sup> Beckman, Olof *Armed intervention – Pursuing legitimacy and the pragmatic use of legal argument* Media Tryck, Lund University 2005 s. 62.

definisjoner av humanitær intervensjon, Holzgrefes inkludert, at intervensjon gjennomføres for å stoppe humanitære lidelser og brudd på grunnleggende menneskerettigheter.<sup>41</sup>

Basert på gjennomgangen over har jeg produsert en egen definisjon av humanitær intervensjon:

*Bruk av militærmakt fra en eller flere stater, mot en stat som ikke godkjenner det, med den hensikt å forhindre grove menneskerettighetsbrudd.*

Til forskjell fra Holzgreffe, har jeg i min definisjon kun bruk av makt og ikke både ”threat or use” av makt. Holzgreffe forholder seg til ordlyden i FN-paktens artikkel 2 (4), når han har med både trussel eller bruk. Jeg mener at bare ”bruk” er sentralt i relasjon til humanitær intervensjon fordi det er selve gjennomføringen som er en intervensjon isolert sett og ikke hva som foregår på forhånd. Å true med maktbruk kan være uforenelig med internasjonal rett jf. artikkel 2(4).<sup>42</sup> At jeg her da legger til grunn at gjennomføring, men ikke trussel, kan være legitimt, krever en nærmere forklaring. En eventuell trussel i dette henseende kan vurderes som i samsvar med prinsippene om proporsjonalitet og nødvendighet.<sup>43</sup> Det er nødvendig å gjennomføre tiltak fordi det foreligger en situasjon der grunnleggende menneskerettigheter er truet. Men det er proporsjonalt å gjennomføre det tiltaket som er minst inngripende. Det er derfor mindre inngripende å true med å bruke makt enn å faktisk gjennomføre det. Jeg utelukker i definisjonen også annen bruk av makt, ved å slå fast at det er militær maktbruk som danner grunnlaget for en humanitær intervensjon.

Videre mener jeg at det er menneskerettighetsbrudd generelt som inngår som grunnlag for intervensjon. Holzgreffe legger til grunn at menneskerettighetsbruddene må gjelde ”individuals other than its own citizens”. Det er ofte innbyggere i staten der menneskerettighetsbruddene utspiller seg som rammes, da det skjer innenfor landets grenser. At situasjonen ikke skal ramme borgere til en eventuell intervenerende stat jf. Holzgreffe kan, slik jeg ser det, ikke være et krav. Dette er grunnet i at menneskerettighetene er universelle.<sup>44</sup> Det sentrale, mener jeg, er at det skjer menneskerettighetsbrudd mot *noen* innad i en stat, der staten selv ikke klarer å løse dette på en forsvarlig måte, eller er årsak til bruddene selv.

---

<sup>41</sup> Se punkt 2.2.2

<sup>42</sup> se punkt 2.1.1

<sup>43</sup> se punkt 2.1.2

<sup>44</sup> se punkt 2.2.2

### 2.1.5 R2P doktrinen – en ny æra?

The Responsibility to Protect (R2P) ble som konsept først introdusert av International Commission on Intervention and State Sovereignty (ICISS) i desember 2001.<sup>45</sup> Bakgrunnen var kontroversene rundt NATOs intervensjon i Kosovo,<sup>46</sup> og grensesettingen mellom statssuverenitet<sup>47</sup> og menneskelige lidelser.

For å løse dette dilemma, ble det lagt frem tre grunnpilarer:

1. The State carries the primary responsibility for protecting populations from genocide, war crimes, crimes against humanity and ethnic cleansing, and their incitement;
2. The international community has a responsibility to encourage and assist States in fulfilling this responsibility;
3. The international community has a responsibility to use appropriate diplomatic, humanitarian and other means to protect populations from these crimes. If a State is manifestly failing to protect its populations, the international community must be prepared to take collective action to protect populations, in accordance with the Charter of the United Nations.<sup>48</sup>

R2P-doktrinen ble i 2005 under UN World Summit, ansett som et sentralt prinsipp, som ble lagt til grunn i paragraf 138 og 139 i the World Summit "Outcome Document".<sup>49</sup>

Generalforsamlingen i FN har vedtatt med konsensus at dette er et sentralt prinsipp,<sup>50</sup> men Sikkerhetsrådet har ikke eksplisitt godtatt det. En av grunnene er at veto-landene ikke ønsker å miste sin mulighet til å legge ned veto.<sup>51</sup> Prinsippet er likevel anvendt i ulike resolusjoner oppgjennom årene.<sup>52</sup>

Det legges til grunn at staten der det skjer folkemord eller krigsforbrytelser i utgangspunktet er den ansvarlige jf. doktrinens punkt 1. Andre stater har om nødvendig et ansvar for å hjelpe, hvis staten ikke klarer seg selv jf. punkt 2 og 3, men det skal skje etter FN- pakten jf. punkt 3. Spørsmålet er derfor hva som skiller R2P- doktrinen fra humanitær intervensjon. Et av

---

<sup>45</sup> Hehir *Humanitarian intervention* s. 123

<sup>46</sup> se punkt 3.2

<sup>47</sup> se punkt 2.1.1

<sup>48</sup> <http://www.un.org/en/preventgenocide/adviser/responsibility.shtml>

<sup>49</sup> Hehir *Humanitarian intervention* s. 128

<sup>50</sup> A/RES/63/308 7.oktober 2009

<sup>51</sup> Welsh, Jennifer *Implementing the 'responsibility to protect'* Policy brief no 1/2009 Oxford institute for ethics, law and armed conflict s. 3 jf. og punkt 2.3 i oppgaven.

<sup>52</sup> S/RES/1674 (2006) 28.april 2006, S/RES/1975 (2011) 30.mars 2011 og resolusjonene angående Libya jf. punkt 3.3.

hovedskillene er at det i R2P- doktrinen etableres en *plikt* for enhver stat til å forhindre blant annet folkemord eller etnisk rensning. I motsetning til humanitær intervensjon som gir stater *rett* til å foreta en intervensjon, dersom vilkårene er tilstede.

Videre viser R2P- doktrinen til at ”The international community” har et samlet samarbeidsansvar for en intervensjon. Det kreves et samarbeid mellom flere stater for gjennomføringen jf. ”collective action”. Ved en humanitær intervensjon kan gjennomføringen skje ved en stat alene, eller flere stater sammen.<sup>53</sup> En av hovedforskjellene er at R2P- doktrinen er internasjonalt akseptert fra de fleste land jf. beskrivelsen over, mens retten til å foreta en humanitær intervensjon har mindre aksept i den internasjonale arena jf. punkt 1.4. En av grunnene kan være at en intervensjon etter R2P-doktrinen krever at den er i ”accordance with the Charter of the United Nations” jf. punkt 3 i grunnpilarene. Dette kreves ikke i definisjonen av humanitær intervensjon.<sup>54</sup> Dette er sentralt da gjennomføringen av en humanitær intervensjon uten resolusjon fra FNs Sikkerhetsråd med mandat i FN-paktens kapittel VII, strider med de grunnleggende prinsipp om maktforbud mot en stats territoriale suverenitet jf. FN-paktens artikkel 2(4),<sup>55</sup> og intervensjonsforbudet i artikkel 2(7).<sup>56</sup> Det er derfor en eventuell intervensjon uten grunnlag er omstridt, og ikke generelt akseptert.

Vetoretten som eksisterer i FNs Sikkerhetsråd innebærer at muligheten til å foreta en intervensjon kan forhindres. Det er fem land i FN som har vetomakt, dette er USA, Russland, Kina, Storbritannia og Frankrike.<sup>57</sup> Vetomakten innebærer at landene som er tilkjent denne kan forhindre et vedtak fra å få gjennomslag ved å bruke sin veto, noe som per februar 2015 er gjort 270 ganger siden opprettelsen.<sup>58</sup> Hvis et eller flere av vetolandene avstår fra å stemme, og ingen legger ned veto, går resolusjonen gjennom såfremt den får minst 9 stemmer jf. FN-paktens artikkel 27. Et spørsmål er om en plikt til å forhindre folkemord jf. R2P- doktrinen, innebærer en plikt fra å unngå å legge ned veto. Det er forsøkt å legge ned en doktrine med navnet Responseability not to veto (RN2V). Den legger til grunn at veto-landene *bør* unngå å legge ned veto i saker om for eksempel folkemord, for at R2P-doktrinen skal

---

<sup>53</sup> se punkt 2.1.4

<sup>54</sup> *ibid*

<sup>55</sup> se punkt 2.1.1

<sup>56</sup> se punkt 2.1.3

<sup>57</sup> <http://opplev.fn.no/sikkerhetsraadet.php>

<sup>58</sup> <http://www.fn.no/Aktuelt/Nyheter/Bruk-av-vetorett-i-FNs-Sikkerhetsraad>



kunne implementeres bedre.<sup>59</sup> Rapporten som beskriver dette, legger til grunn hvorfor den bør implementeres, men stadfester at det per 2010 ikke er et tegn til gjennomføring av dette i Sikkerhetsrådet. Det er derfor vanskelig å legge R2P-doktrinen til grunn fordi en plikt til å unngå å legge ned veto for Sikkerhetsrådet ikke er blitt etablert. En intervensjon på grunnlag av for eksempel folkemord er da avhengig av at ingen vetoland benytter seg av sin vetorett, og en slik rett eksisterer ikke *de lege lata*.

Det var mange, derav generalsekretær Ban Ki Moon, som hevdet at intervensjonen i Libya var et eksempel på bruk av R2P i praksis.<sup>60</sup> Dette undersøkes nærmere i avsnitt 3.3.4.

## 2.2 Rettslig grunnlag

### 2.2.1 FN- paktens og dens to unntak fra intervensjonsforbudet

I utgangspunktet er det forbudt å foreta en intervensjon mot et annet land i forhold som er ”essentially within the domestic jurisdiction” jf. FN-paktens artikkel 2 (7).<sup>61</sup> Dette må ses opp mot formålet i FN som er å sikre ”international peace and security” jf. artikkel 1(1).

Intervensjonsforbudet i artikkel 2 (7) ”shall not prejudice the application of enforcement measures under chapter VII” jf. tredje setning. Det skal derfor i det følgende undersøkes hvilke unntak fra intervensjonsforbudet som oppstilles i FN-paktens kapittel VII.

Sikkerhetsrådet ”shall determine the existence of any threat to the peace...” og ”shall make recommendations or decide what measures shall be taken in accordance with article 41 and 42” jf. artikkel 39. Spørsmålet er hva som skal til for at en situasjon kan anses som ”any threat to the peace” jf. artikkel 39. Ordlyden ”any threat” er vid og indikerer her at det er mange ulike forhold som kan omfattes. Det sentrale er at denne trusselen må påvirke ”the peace”. Dette snevrer inn terskelen i relasjon til hvilke saker som omfattes. Det har likevel vært en utvikling i Sikkerhetsrådet mot en mindre restriktiv bruk av FN-paktens kapittel VII.<sup>62</sup> Dette understrekes og av FN Sikkerhetsråds uttalelse i 1992, der det legges til grunn at

---

<sup>59</sup> [http://responsibilitytoprotect.org/Responsibility\\_not\\_to\\_Veto\\_White\\_Paper\\_Final\\_7\\_14\\_2\\_.pdf](http://responsibilitytoprotect.org/Responsibility_not_to_Veto_White_Paper_Final_7_14_2_.pdf) s. 2

<sup>60</sup> <http://www.un.org/press/en/2012/sgsm14068.doc.htm>

<sup>61</sup> se punkt 2.1.3

<sup>62</sup> Chestman, Simon *Just war or just peace?* Oxford University Press 2001 s. 237-238.

”The absence of war and military conflicts amongst States does not in itself ensure international peace and security. The non-military sources of instability in the economic, social, humanitarian and ecological fields have become threats to the peace and security”<sup>63</sup>

Her understrekes det humanitære aspektet som en trussel mot freden. I Resolusjon 918 om Rwanda,<sup>64</sup> kom sikkerhetsrådet til at ”the situation ... constitutes a threat to the peace” jf. første avsnitt punkt B s. 4. Dette var sett i lys av ”the death of many thousands civilians ... the internal displacement of a significant percentage of the Rwandan population, and the massive exodus of refugees” jf. avsnitt 8 s. 1 og 2. Sikkerhetsrådet la her vekt på blant annet utbredte drap og flyktningkrise i vurderingen av hva som omfatter en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet.<sup>65</sup>

Kommer sikkerhetsrådet til at situasjonen anses som en ”threat to international peace and security” skal det igangsettes ”measures” jf. artikkel 41 eller 42.

I artikkel 41 legges det til grunn tiltak ”not involving the use of armed force”. Dette kan innebære ”complete or partial interruption of economic relations ... and the severance of diplomatic relations” jf. annen setning. Listen med sanksjoner er ikke uttømmende jf. ”these may include”. I både Rwanda, Kosovo og Libya ble det innført våpenembargo som virkemiddel jf. artikkel 41 før ytterligere tiltak ble iverksatt.

Bruk av artikkel 42 får bare anvendelse der ”measures” under artikkel 41 ”would be ... or have proven to be inadequate” jf. artikkel 42. Det er i artikkel 42 adgang til bruk av militær makt, dette utledes av at artikkel 41 eksplisitt utelukker det i sin ordlyd, og artikkel 42 kommer til anvendelse dersom handlinger etter artikkel 41 anses ”inadequate”. Det innebærer ”action ... as may be necessary” noe som inkluderer ”operations by air, sea or land forces” jf. artikkel 42. Heller ikke her er listen over mulige ”actions” som kan benyttes uttømmende jf. ”may include” jf. annen setning.

Grensen mellom artikkel 41 og 42 tiltak kan her vurderes i relasjon til intervensjonen i Libya. Det ble først innført tiltak etter artikkel 41 jf. resolusjon 1970.<sup>66</sup> Da det viste seg å ikke

---

<sup>63</sup> UN doc. S/23500, 31.januar 1992

<sup>64</sup> S/RES/918 (1994) 17.mai 1994

<sup>65</sup> se her punkt 3.2 om Kosovo og 3.3 om Libya, der flyktningkrise og drap også er vektlagt som forhold som indikerer brudd på internasjonal fred og sikkerhet.

<sup>66</sup> S/RES/1970 (2011) 26.februar 2011

forhindre menneskerettighetsbrudd og drap ble det gitt autorisasjon til intervensjon i resolusjon 1973.<sup>67</sup> Om det ble igangsatt tilstrekkelige tiltak før intervensjonen i Libya kommer på spissen i Brennpunkt dokumentaren ”De gode bombene”.<sup>68</sup> Her kommer det frem at Afrikansk Union (AU) i begynnelsen av intervensjonen ble forhindret fra å kunne lande på flyplassen i Tripoli og starte forhandlinger om en fredelig løsning, på grunn av NATOs bombing. Denne fredsplanen ble ansett av Sikkerhetsrådet som en mulig løsning for å ”find a peaceful and sustainable solution” jf. resolusjon 1973 punkt 2 s. 2. 10. April landet en gruppe fra AU med Sør- Afrikas president Jacob Zuma i spissen og Gaddafi godtok planen for fred. Likevel fortsatte bombingene og Gaddafi ble til slutt drept. Zuma kom etterpå til Norge, med krass kritikk av bombingene og mente Norge og NATO burde etterforskes av ICJ for krigsforbrytelser. Fredssamtale er her en ”measure(s) not involving the use of armed force” jf. artikkel 41, som viste seg å være effektiv i situasjonen. Bruk av militærmakt jf. artikkel 42, er ikke et nødvendig eller proporsjonalt middel i den gitte situasjonen, hvis tiltak etter artikkel 41 ikke er ”inadequate”.<sup>69</sup> Dersom tiltakene jf. artikkel 42 ble ansett som nødvendig ved vedtakelse av resolusjon 1973, kunne de militære angrepene vært stoppet når det faktisk ble enighet om en fredsavtale. Dette sett opp mot formålet med FN-pakten som er å sikre internasjonal fred og sikkerhet jf. artikkel 1 (1), og i lys av at fredssamtale fant sted i april, mens bombingene pågikk frem til slutten av oktober.<sup>70</sup>

Det andre unntaket fra intervensjonsforbudet er muligheten for selvforsvar jf. FN-paktens artikkel 51 jf. og resolusjon 2625 om ”friendly relations”.<sup>71</sup> FN- paktens slår fast at hver medlemsstat har rett til å forsvare seg ”individual or collective” mot ”an armed attack”, denne gjelder bare ”until the Security Council has taken necessary measures to maintain international peace and security” jf. artikkel 51. Individuelt er der én stat forsvare seg mot et militært angrep. Kollektivt er der det er adgang for stater som ikke selv er blitt angrepet å bruke våpen mot en annen stat, men det kreves her en anmodning om det fra staten som angripes.<sup>72</sup> Et eksempel er organisasjonen NATO, der medlemslandene skal være allierte og hjelpe en medlemsstat dersom den angripes, jf. NATO paktens artikkel 5 som henviser til FN-paktens artikkel 51.

---

<sup>67</sup> S/RES/1973 (2011) 17.mars 2011 se også punkt 3.3.2

<sup>68</sup> <https://tv.nrk.no/serie/brennpunkt/MDUP11000513/12-03-2013>

<sup>69</sup> se punkt 2.1.2

<sup>70</sup> se punkt 3.3.3

<sup>71</sup> A/RES/25/2625 se punkt 2.1.3.

<sup>72</sup> ICJ Nicaragua v. United States of America 1986

Spørsmålet er hva som ligger i ordlyden ”armed attack”. En naturlig forståelse av uttrykket er at det må foreligge et væpnet angrep. ICJ har i Nicaragua-saken lagt til grunn at et ”armed attack” også omfatter forhold der styrker befinner seg innenfor en annen stats grenser. Det var her tilstrekkelig at forholdet kunne anses som et væpnet angrep, dersom det hadde blitt igangsatt.<sup>73</sup> Selvforsvaret som utøves skal rapporteres til Sikkerhetsrådet og handlingene må anses ”necessary in order to maintain or restore international peace and security” jf. nødvendighets og proporsjonalitetsprinsippet.<sup>74</sup> Retten til selvforsvar varer ”until the Security Council has taken measures necessary to maintain international peace and security” jf. artikkel 51.

Det foreligger ikke et generelt rettslig grunnlag for å kunne foreta en humanitær intervensjon etter FN-pakten. Retten til å kunne foreta en intervensjon er et snevert unntak som enten krever resolusjon fra Sikkerhetsrådet jf. artikkel 39 jf. 42 eller en rett til å foreta selvforsvar jf. artikkel 51.

### **2.2.2 Grunnleggende rettigheter**

I det følgende skal jeg vurdere folkemordskonvensjonen og menneskerettighetskonvensjonen. Det fremgår blant annet av Holzgrefes definisjon av humanitær intervensjon at det er ”widespread and grave violations of fundamental human rights of individuals” som legger grunnlaget for en stat til eventuelt å intervenere en annen.<sup>75</sup> Bruken av ”widespread and grave” understreker at menneskerettighetsbruddene må være av en viss alvorlighetsgrad. Dette mener jeg og i min definisjon ved å si at det kun er ”grove menneskerettighetsbrudd” som omfattes.<sup>76</sup> Men hvor legges terskelen?

Det foreligger et folkemord etter folkemordskonvensjonen blant annet dersom det forekommer ”killing members of a group” begått ”with intent to destroy, in whole or in part, a national, ethnical, racial or religious group” jf. artikkel 2 jf. bokstav a. Ordlyden ”intent to destroy” viser til et ønske om å oppnå resultatet, som etter bokstav a er drap på mennesker som tilhører en bestemt gruppe eller religion.

Å vise til noe som et folkemord innebærer at det begås flere drap på mennesker fra samme gruppe jf. flertallet i ”members of a group”. Dette er handlinger som er forbudt i internasjonal

---

<sup>73</sup> ICJ Nicaragua v. United States of America 1986 avsnitt 2 paragraf 195.

<sup>74</sup> se punkt 2.1.2

<sup>75</sup> se punkt 1.4 og 2.1.4

<sup>76</sup> se punkt 2.1.4

rett og som medlemslandene skal ”undertake to prevent and to punish” jf. artikkel 1. Det er her både et krav om å forhindre og å straffe jf. ordlyden ”and”.

I ”undertake to prevent” ligger et krav for verdenssamfunnet til å handle. R2P-doktrinen som ble vedtatt i 2001, gir stater en plikt til å bryte statssuvereniteten dersom det foregår folkemord innad i en stat.<sup>77</sup> Det er ingen tvil om at folkemord er så alvorlige menneskerettighetsbrudd at det på bakgrunn av dette kan være grunnlag for både en humanitær intervensjon og intervensjon basert på R2P-doktrinen.

Spørsmålet videre er hvor grensen legges i relasjon til menneskerettighetskonvensjonen.

Den universelle menneskerettighetserklæringen av 1948 beskytter mange ulike typer menneskerettigheter. Spørsmålet her er hvilke menneskerettighetsbrudd som er omfattende nok til at det internasjonale samfunn reagerer med et ønske om å intervensjonere for å forhindre dette. Menneskerettighetskonvensjonen gir blant annet rett til en ”fair ... independent and impartial tribunal” jf. artikkel 10. Hvis en dommer i en retts sak ikke hadde vært ”independent eller impartial” hadde dette neppe ført til et spørsmål om internasjonal fred og sikkerhet var i fare jf. FN-paktens artikkel 1(1). Det hadde og neppe vært spørsmål om å foreta en intervensjon for å forbedre rettssikkerheten i landet. Det er altså her en nedre grense. Hvis innbyggere i et land blir drept av de som sitter med makten i landet er dette brudd på ”right to life” jf. artikkel 3. Her kan det være et spørsmål om det internasjonale samfunn har et visst ansvar. Et sentralt utgangspunkt for hvor grensen legges kan vurderes opp mot hvilke menneskerettighetsbrudd som kan bli overprøvd av International Criminal Court (ICC). Dette er ”genocide”, ”crimes against humanity”, ”war crimes” og ”the crime of aggression” jf. Roma-satuttene artikkel 5 bokstav a-d. At disse menneskerettighetsbruddene kan overprøves av domstolen indikerer at de så alvorlig at de bør reageres mot. Hvor grensen går i relasjon til andre menneskerettigheter skal vurderes opp mot de fire ulike sakene i kapittel 3. I punkt 4.1 skal det vurderes om det er lagt en grense i praksis i lys av disse fire sakene.

---

<sup>77</sup> se punkt 2.1.5

## Kapittel 3 Rettslig vurdering av fire typetilfeller

### 3.1 Rwanda

#### 3.1.1 Innledning

I det følgende skal selve folkemordet forklares og etterpå analyseres. Hva ble gjort og hva kunne være gjort annerledes? Og hvilken betydning hadde intervensjonen for senere tid?

#### 3.1.2 Folkemordet

Skillet mellom folkegruppene hutuer og tutsier hadde eksistert siden tutsiene immigrerte til Rwanda på begynnelsen av 1400-tallet.<sup>78</sup> På begynnelsen av 1990-tallet eskalerte konflikten ved at tutsi gruppen Rwandan Patriotic Front (RFP) okkuperte flere byer i det nordøstlige Rwanda.<sup>79</sup> I august 1993, under overvåkning fra UN Assistace Mission for Rwanda (UNAMIR), ble RFP og president Juvenal Habyarimana, som var hutu, enige om ”Arusha accords” som skulle stoppe borgerkrigen i landet.<sup>80</sup> Fordelingen mellom folkegruppene i 1994 var rundt 85% hutuer og 14% tutsier og 1% twa.<sup>81</sup>

Den 6. april 1994 ble flyet med president Habyarimana skutt ned, noe som anses som oppstarten til folkemordet. Hutuene ga tutsiene skylden for nedskytingen, og revansjen var at alle tutsier skulle drepes. Etter bare to uker var rundt 250 000 tutsier allerede drept.<sup>82</sup> Det var ikke bare hastigheten på drapene, men også metodene som skremte. Mennesker ble slaktet ned med macheter og klubber, og mange voldtekter og tvungne aborter ble gjennomført.<sup>83</sup> FNs sikkerhetsråd reagerte ved å vedta resolusjon 912<sup>84</sup> som reduserte UNAMIR styrkene fra 2500 mann til 270 jf. punkt 8. Men beslutningen ble omgjort etter stort internasjonalt press.<sup>85</sup> Overgrepene fortsatte i Rwanda, og Sikkerhetsrådet vedtok en ny resolusjon 918<sup>86</sup> som utvidet UNAMIR sitt mandat med flere humanitære oppgaver jf. punkt 3, og økte antallet tropper til 5500 jf. punkt 5 s. 3. I tillegg inneholder resolusjonen et punkt B som legger til

---

<sup>78</sup> O'Halloran, Patrick J. *Humanitarian intervention and the genocide in Rwanda* Research institute for the study of conflict and terrorism 1995 s. 2

<sup>79</sup> Helgesen *Til krig for menneskerettighetene* s. 101

<sup>80</sup> <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB469/>

<sup>81</sup> Helgesen *Til krig for menneskerettighetene* s.101

<sup>82</sup> Hehir *Humanitarian intervention* s. 204

<sup>83</sup> Parisi, Tiffany Lauren *Different forms of violence in genocide: The case of Rwanda* ProQuest LLC 2013 s. 34

<sup>84</sup> S/RES/912 (1994) 21.april 1994

<sup>85</sup> Helgesen *Til krig for menneskerettighetene* s.102

<sup>86</sup> S/RES/918 (1994) 17. mai 1994

grunn at situasjonen i Rwanda ”constitutes a threat to international peace and security in the region” jf. første punkt. Dette gjorde at det ble åpnet for å handle under kapittel VII i FN-pakten jf. artikkel 39. Stater skulle ”prevent the sale or supply to Rwanda” som blant annet innebar ”weapons and ammunition ” jf. resolusjonens punkt 13. Dette er implementering av ”measures” da det legges restriksjoner på handelen av blant annet våpen, men uten at det tas i bruk ”armed force” jf. FN-paktens artikkel 41. Artikkel 42 skal kun anvendes dersom ”measures provided for in article 41 would be inadequate” jf. artikkel 42. Sikkerhetsrådet beskriver situasjonen som ”killing of members of an ethnic group with the intention of destroying such a group, in whole or in part” jf. avsnitt 10 s. 2. Sikkerhetsrådet legger først til grunn at situasjonen er så alvorlig at den beskrives som folkemord.<sup>87</sup> Deretter anser Sikkerhetsrådet det som tilstrekkelig å innføre ”measures” jf. artikkel 41 for å løse situasjonen. Dette indikerer en høy terskel for anvendelse av artikkel 42 i praksis.

I resolusjon 925<sup>88</sup> beskrives hendelsene i Rwanda som ”acts of genocide” jf. avsnitt 6 s. 1. De ”measures” som ble implementert jf. resolusjon 918 hadde ikke medført en positiv utvikling. Spørsmålet er da om tiltak under artikkel 41 kunne anses ”inadequate” i situasjonen og derfor åpne for bruk av artikkel 42. Behovet for å handle med tilstrekkelige midler understrekes av at situasjonen beskrives som ”act of genocide”. Folkemordskonvensjonen krever da at andre medlemsland ”undertake to prevent and punish” jf. artikkel 1.<sup>89</sup> Bruk av artikkel 42 baserer seg likevel på en skjønnsmessig vurdering som er opp til Sikkerhetsrådet å ta jf. ”may take such action”. Sikkerhetsrådet åpnet ikke for bruk av artikkel 42 i denne resolusjonen. Den åpnet for forlengelse av UNAMIRs mandat og et videre fokus på de humanitære oppgavene jf. punkt 3 og 4 s. 2 og 3.

Det som gjør situasjonen i Rwanda spesiell er at Rwanda satt i Sikkerhetsrådet i 1994 og 1995. Resolusjonene over ble vedtatt enstemmig, og Rwanda var derfor med på å bestemme økt innsending av styrker og sanksjoner mot eget land. Mer om dette i punkt 3.1.4.

### **3.1.3 ”Opération Turquoise”**

Resolusjon 929<sup>90</sup> ble vedtatt den 22. Juni 1994, ved at 10 stater derav Rwanda stemte for og 5 avstod fra å bruke stemmeretten sin. Flere mente, blant annet Kina og New Zealand som avsto

---

<sup>87</sup> se punkt 2.2.2

<sup>88</sup> S/RES/925 8.juni 1994

<sup>89</sup> se punkt 2.2.2

<sup>90</sup> S/RES/929 (1994) 18. Juni 1994

fra å stemme, at man burde holde seg til UNAMIR som den eneste fredsbevarende styrke.<sup>91</sup> I resolusjonen ble det understreket at saken i Rwanda var en "unique case" som "constitutes a threat to peace and security in the region" jf. avsnitt 9 og 10 s. 2. Løsningen var derfor en "temporary operation"<sup>92</sup> under national<sup>93</sup> command and control" som skulle bidra til "security and protection of displaced persons, refugees and civilians at risk in Rwanda" jf. punkt 2 og skulle skje på en "impartial way". I punkt 3 åpner Sikkerhetsrådet for bruk av "all necessary means" for å oppnå det humanitære formål jf. resolusjon 925 punkt 4. Ordlyden "all necessary means" er fast og viser til rett til bruk av "force" jf. artikkel 42. Bruken av "force" må ses opp mot formålet som var å sikre "security and protection of displaced persons, refugees and civilians at risk" jf. punkt 2 s. 2. Frankrike opprettet under sitt mandat en "safe haven" i Sørvest, samt beskyttelse av flere tutsi-samfunn. Å ta kontroll over landområder anses som en bruk av "force" jf. artikkel 42, da det tas kontroll over områder som hører under en stats suverenitet.<sup>94</sup> Videre gir rett til bruk av makt jf. artikkel 42 grunnlag for å beskytte de sivile dersom dette er nødvendig.<sup>95</sup> Hvis maktbruk ikke hadde vært mulig hadde det undergravd hele formålet med handlingen; hvis en ikke kunne gjort motstand mot eventuelle angrep, hadde de sivile ikke fått beskyttelse. I denne "safe haven" var det også mange hutuer som søkte tilflukt, og Frankrikes hjelp av begge samfunn kan indikere at de forholdt seg til resolusjonens ordlyd om å være "impartial".

Folkemordet anses avsluttet og styrkene trukket ut i løpet av august 1994, da var mer en 800.000 mennesker drept og over 2 millioner mennesker var på flukt.<sup>96</sup> I følge FAOs statistiske årbok var det i 1993 rundt 5,6 millioner mennesker i Rwanda.<sup>97</sup>

Flyktningestrømmen utgjør da rundt 35% av befolkningen. I midten av mai var over en halv million mennesker drept.<sup>98</sup> Det vil si at nesten 10% av befolkningen var drept før det ble gjennomført en intervensjon. I ettertid av intervensjonen estimeres dødstallet til rundt 800.000 som utgjør omtrent 14% av befolkningen.

---

<sup>91</sup> Helgesen *Til krig for menneskerettighetene* s.105

<sup>92</sup> "Temporary" viste her til at mandatet gjaldt i 2 måneder jf. resolusjonens punkt 4.

<sup>93</sup> "National" viser til at det var Frankrike som tilbød seg å lede denne aksjonen

<sup>94</sup> se punkt 2.1.1 og 2.2.1

<sup>95</sup> se punkt 2.1.2

<sup>96</sup> <http://www.history.com/topics/rwandan-genocide>

<sup>97</sup> [https://en.wikipedia.org/wiki/Demographics\\_of\\_Rwanda](https://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_Rwanda)

<sup>98</sup> <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/evil/etc/slaughter.html>



### 3.1.4 Presedens?

I analysen av om ”Opération Turquoise” satte presedens for fremtiden, må det vurderes om intervensjonen innehar alle elementene som kreves for å bli ansett som en humanitær intervensjon jf. punkt 2.1.4. I tillegg kommer vurderingen av hvordan intervensjonen påvirket det internasjonale samfunn i ettertid. Dette er interessant i relasjon til vurderingen av de andre sakene i denne avhandlingen.

Det er på det rene at folkemordet skjedde innenfor staten Rwandas grenser og at det ble brukt militærmakt for å forhindre folkemord jf. drøftelse over.

Kravet til at en ”stat som ikke godkjenner” intervensjonen jf. definisjonen i 2.1.4, danner her det usikre momentet. Som tidligere nevnt, satt Rwanda i Sikkerhetsrådet i perioden da folkemordet fant sted. De stemte for resolusjon 918, 925 og 929 som først utvidet UNAMIR troppene, la ned tiltak etter artikkel 41 og deretter Frankrikes rett til å gjennomføre ”Opération Turquoise”. Samtykke gjør i utgangspunktet at en ikke ser på situasjon som en intervensjon.<sup>99</sup> Men det kan, som nevnt i punkt 2.1.4, være problematisk dersom, myndighetene som tar avgjørelsen ikke representerer folkets mening utad. Montevideo-konvensjonen, som anses som internasjonal sedvanerett,<sup>100</sup> legger til grunn at ”the political existence of the state is independent of recognition of others” jf. artikkel 3. Rwanda ble erklært som en stat etter de fire premisser jf. Montevideo-konvensjonens artikkel 1 i 1961 da de ble medlem av FN.<sup>101</sup> Selv om den hutu-ledede regjeringen som kom på plass etter presidentens død, ikke var internasjonalt anerkjent, hadde dette ikke noe å si i relasjon til deres utøvelse av myndighet jf. artikkel 3. Innad bestod befolkningen av 85% hutuer,<sup>102</sup> og den hutuledede regjering hadde støtte i den største delen av befolkningen. I relasjon til humanitær intervensjon, er det intervenert med samtykke, som gjør at intervensjonen faller utenfor definisjonen.<sup>103</sup>

”Opération Turquoise” kan ikke anses som en humanitær intervensjon, da vilkåret om at ”staten ikke godkjenner det” jf. min definisjonen i 2.1.4 ikke er innfridd. Helgesen mener likevel at forholdet i Rwanda, kan anses som en humanitær intervensjon, da resolusjon 929

---

<sup>99</sup> se punkt 2.1.4

<sup>100</sup> Lauterpacht, Hersch *Recognition in international law* Cambridge University Press 2012 s. 419

<sup>101</sup> <https://sites.google.com/site/walidabdulrahim/home/my-studies-in-english/5-a-state-as-a-subject-of-international-law>

<sup>102</sup> se punkt 3.1.1

<sup>103</sup> se punkt 2.1.4

”etter alt å dømme hadde blitt vedtatt selv om regjeringen hadde vært mot”.<sup>104</sup> Sett i lys av at resolusjonen ble vedtatt med 10 stemmer, og 9 er nok for at resolusjonen går gjennom, er dette et poeng. Men, uten klar konsensus i Sikkerhetsrådet for gjennomføringen jf. at 5 avstår fra å stemme, er dette usikkert. Spørsmålet er da hvem som hadde satt på Rwandas plass istedenfor, hvilket syn de hadde hatt på saken og hvordan dette hadde påvirket stemmegivningen. Basert på disse forhold legger jeg til grunn at det ikke var en humanitær intervensjon jf. det grunnlag som faktisk foreligger opp mot definisjonen i punkt 2.1.4.

Uansett ble handlingene i Rwanda viktig for senere tid. Blant annet skal folkemordet ha vært en del av grunnlaget for R2P-doktrinen som kom i 2001,<sup>105</sup> som eksplisitt nevner folkemord som grunn til å intervenere.<sup>106</sup> Tony Blair uttalte og at hvis en liknende situasjon som Rwanda noen gang skulle skje igjen hadde verdenssamfunnet ”a moral duty to act”<sup>107</sup> noe som er svært interessant i relasjon til intervensjonen i Kosovo.<sup>108</sup>

## **3.2 Kosovo**

### **3.2.1 Innledning**

Med de grusomme handlingene fra Rwanda<sup>109</sup> i minne, vakte oppblomstringen av en konflikt mellom to ulike folkegrupper igjen oppmerksomheten i den internasjonale arena.

### **3.2.2 Kan det skje igjen? Drap og motsetninger**

Kosovo var en autonom provins underlagt Serbia som var en av seks republikker under Jugoslavia.<sup>110</sup> Kosovoalbanernes ønske om selvstendig republikk utover på 1980-tallet, førte til store motsetninger mellom serberne og kosovoalbanerne innad i Kosovo.<sup>111</sup> Utover på 90-tallet økte volden mellom Kosovo Liberation Army (KLA) og Jugoslavias politi og militærvesen. FNs Sikkerhetsråd åpnet i resolusjon 1160<sup>112</sup> for bruk av FN-paktens kapittel VII, med innføring av en våpenembargo mot Jugoslavia jf. punkt 8 s. 2 jf. FN-paktens artikkel 41. Situasjonen i Kosovo ble likevel kun forverret, med bruk av tyngre våpen og flere drap på

---

<sup>104</sup> Helgesen *Til krig for menneskerettighetene* s.111

<sup>105</sup> Heihr *Humanitarian intervention* s. 215

<sup>106</sup> se punkt 2.1.5

<sup>107</sup> Heihr *Humanitarian intervention* s. 216

<sup>108</sup> se punkt 3.2

<sup>109</sup> se punkt 3.1

<sup>110</sup> <http://www.globalis.no/Konflikter/Kosovo>

<sup>111</sup> Helgesen, Vidar *Kosovo og folkeretten* Institutt for forsvarsstudier IFS info 4/1999 s. 6

<sup>112</sup> S/RES/1160 (1998) 31.mars 1998

sivile.<sup>113</sup> NATO- rådet kom i august 1998 med en uttalelse om at de var klar til å handle i forbindelse med situasjonen i Kosovo, men ikke uten FN- mandat.<sup>114</sup> Men uttalelsene som ble gitt fra NATO var at de hadde ”a full range of options to bring an end to violence ... these include the use of ground and air power”. Spørsmålet er om dette kunne anses som en ”threat” jf. FN-paktens artikkel 2 (4). Det er lagt til grunn at trusselen er ulovlig dersom gjennomføringen av maktbruken det trues med i seg selv hadde være ulovlig.<sup>115</sup> NATO uttalte at det eksisterte en mulighet for bruk av ”ground and air power” i Kosovo. Uttalelsen uttrykker en vilje og mulighet til å anvende væpnet makt mot Kosovo. Dette strider isolert sett med maktforbudsprinsippet jf. artikkel 2(4).<sup>116</sup> Her vil jeg understreke forskjellen mellom definisjonen til Holzgreffe mot min egen. I relasjon til Holzgrefes definisjon er det en humanitær intervensjon allerede på dette stadiet jf. ”threat and use of force” jf. punkt 2.1.4. Dette mener jeg er feil, og har i min definisjon kun anvendt ”bruk” av makt. Det blir et svært utvidet begrep, dersom en intervensjon finner sted allerede på dette stadiet. Trussel om bruk av makt i relasjon til humanitær intervensjon må derfor anses i samsvar med proporsjonalitets og nødvendighetsprinsippene.<sup>117</sup>

Situasjonen utviklet seg i negativ retning, og FNs sikkerhetsråd samlet seg igjen i september og vedtok resolusjon 1199.<sup>118</sup> Det slås her fast at konflikten ”constitutes a threat to peace and security in the region” jf. avsnitt 14 s. 2 og henviser derfor til bruk av kapittel VII i FN-pakten jf. avsnitt 15 s. 2. Resolusjonen viser til at det skal finnes en ”political solution” jf. punkt 4 s. 3 og at medlemsland skal gi ”adequate resources for humanitarian assistance in the region” jf. punkt 12 s. 4. Kina avsto her fra å stemme, da de ikke anså situasjonen å være en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet.<sup>119</sup> FNs generalsekretær Kofi Annan presenterte den 3. Oktober 1998 en rapport om at Jugoslavia fremdeles begikk grove overgrep i Kosovo og at resolusjonen 1199 ikke ble respektert. Han oppfordret verdenssamfunnet om tiltak for å avverge en humanitær katastrofe, noe som førte til at USAs utenriksminister slo fast at NATO- landene var klare til å bruke makt i løpet av noen dager.<sup>120</sup> Det skal ha vært stor enighet blant NATO landene om å gjennomføre intervensjonen. Norge, som var enig i dette,

---

<sup>113</sup> UN Secretary General S/1998/470 4.juni 1998 punkt 20

<sup>114</sup> Helgesen *Kosovo og folkeretten* s.7

<sup>115</sup> se punkt 2.1.1

<sup>116</sup> ibid

<sup>117</sup> se punkt 2.1.2 og 2.1.4

<sup>118</sup> S/RES/1199 (1998) 23.september 1998

<sup>119</sup> Helgesen *Kosovo og folkeretten* s. 14

<sup>120</sup> ibid s. 8 og 10

mente at aksjonen var et engangstilfelle som ikke skulle danne presedens for fremtiden.<sup>121</sup> Trussel om intervensjon førte til at Jugoslavias president Milosovic, gikk med på en våpenhvile. I tillegg ble det inngått en avtale mellom Jugoslavia og NATO den 16.oktober, som godtok at NATO fikk en ”air verification mission” over Kosovo. Dette var en overvåkningsaktivitet, og ingen rett til å foreta seg noe annet.

Det er i resolusjon 1199 uttrykt ”grave concern” for ”numerous civilian casualties” og ”the displacement of 230.000 persons” jf. avsnitt 6 s. 1. Hvilke menneskerettighetsbrudd som fant sted er ikke nærmere beskrevet. Det fremgår av flere kilder at situasjonen i Kosovo kan anses som etnisk rensning.<sup>122</sup> Dette innebærer fordrivelse av en folkegruppe fra et område ved bruk av tvangsmidler.<sup>123</sup> I Kosovo økte volden og drapene mot kosovoalbanere av serbiske politi og militærvesen fra juli 1998.<sup>124</sup> International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia,<sup>125</sup> fremla den 23.februar 2011 at det hadde funnet sted drap og diskriminering av kosovoalbanerne på bakgrunn av deres etnisitet.<sup>126</sup> Situasjonen kan anses som å vært utført med ”intent to destroy, in whole or in part, a ... ethnical ... group” jf. folkemordskonvensjonens artikkel 2a.

Sikkerhetsrådet la i resolusjon 1203<sup>127</sup> våpenhvilen og avtalen med NATO til grunn som positiv utvikling for området jf. avsnitt 3 s. 1. Denne resolusjonen la også, i likhet med resolusjon 1199, FN-pakten kapittel VII til grunn, men uten å gi rett til bruk av militære maktmidler. Dette underbygger den høye terskelen som ble lagt i saken om Rwanda, i forhold til bruk av artikkel 42. Situasjonen i Kosovo ble bare verre og et forsøk på en fredsavtale ble gjort i Frankrike i mars 1999.<sup>128</sup> Da avtalen ikke ble undertegnet av begge parter, så NATO seg nødt til å gjøre noe med situasjonen. Den 24. mars 1999 begynte NATO bombingene av Kosovo.

---

<sup>121</sup> Meld. St. 17 (2010-2011) punkt 2.2.2

<sup>122</sup> Mann, Michael *The dark side of democracy – Explaining ethnic cleansing* Cambridge University Press 2005 s.424-425 og <http://www.warpoetry.co.uk/ethnics.html>

<sup>123</sup> [https://snl.no/etnisk\\_rensing](https://snl.no/etnisk_rensing)

<sup>124</sup> Schleicher, Elisabeth *Positive peace in Kosovo - A dream unfulfilled* Peter Lang Internationaler Verlag der Wissenschaften 2012 s. 56

<sup>125</sup> opprettet i S/RES/827 (1993) 25.mai 1993 for konfliktene som oppstod i Jugoslavia

<sup>126</sup> [http://www.icty.org/x/cases/djordjevic/tjug/en/110223\\_summary.pdf](http://www.icty.org/x/cases/djordjevic/tjug/en/110223_summary.pdf)

<sup>127</sup> S/RES/1203 1998 24. Oktober 1998

<sup>128</sup> <http://peacemaker.un.org/kosovo-rambouilletagreement99>

### 3.2.3 "Operation Allied Forces"

Det er i utgangspunktet bare Sikkerhetsrådet som kan gi myndighet jf. FN-paktens kapittel VII for et eller flere land til å intervenere et annet, utenom retten til selvforsvar.<sup>129</sup>

Resolusjonene 1160, 1199 og 1203 åpner alle for bruk av FN-paktens kapittel VII. Til forskjell fra situasjonen i Rwanda, der det i resolusjon 929 ble åpnet for bruk av "all necessary means" jf. artikkel 42 er det her ikke lagt en slik vid ordlyd til grunn i resolusjonene for Kosovo. Handlingsrommet i Kosovo var våpenembargo og humanitær assistanse jf. resolusjon 1160 og 1199, slik det var i Rwanda før "Opération Turquoise" jf. resolusjon 918 og 925. Samtidig ble det ikke nevnt at det burde finnes en "political solution" for Rwanda, mens dette sterkt understrekes i resolusjonene om Kosovo.

NATOs daværende generalsekretær, Javier Solana, begrunnet maktbruk i to sentrale faktorer. Det første var den kritiske humanitære situasjonen i området, det andre var at Sikkerhetsrådet hadde lagt til grunn at det eksisterte en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet i området, og at Jugoslavia ikke hadde etterlevd sine forpliktelser jf. resolusjonene 1160 og 1199. Solana var likevel klar på at det ikke fantes et mandat i FNs Sikkerhetsråd.<sup>130</sup> Selv med stor enighet innad blant medlemslandene i NATO om å gjennomføre intervensjonen, var vetomakter som Russland og Kina sterkt imot.<sup>131</sup> Intervensjonen "Allied Forces" ble likevel gjennomført, og mellom 24.mars og 10.juni 1999 ble 26.614 luftbomber sluppet over Kosovo. Luftangrepene fra NATO skjedde fra 15.000 fot,<sup>132</sup> som gjorde det vanskeligere for NATO flyene å sikte på det de skal treffe på bakken, og derved var sivile mer utsatt for å bli truffet. Dette estimerte Human Rights Watch (HRW) at kostet mellom 489 og 528 mennesker livet.<sup>133</sup> Intervensjonen, som varte i 78 dager, endte med at Jugoslavia den 10.juni 1999 aksepterte å ta sine militære og politistyrker ut av Kosovo. I resolusjon 1244,<sup>134</sup> godtok Jugoslavia tilstedeværelsen av en internasjonal fredsstyrke The Kosovo force (KFOR) som blant annet skulle sikre "public safety and order" jf. punkt 9(d). Denne styrken er fremdeles tilstede i Kosovo i dag.

---

<sup>129</sup> se punkt 2.2.1

<sup>130</sup> Helgesen *Kosovo og folkeretten* s. 32 og jf. FN-paktens kapittel VII

<sup>131</sup> Heihr *Humanitarian intervention* s. 229

<sup>132</sup> ibid s. 231

<sup>133</sup> <https://www.hrw.org/reports/2000/nato/Natbm200-01.htm>

<sup>134</sup> S/RES/1244 (1999) 10.juni 1999

Kosovo hadde i 1999 et innbyggertall på rundt 1,9 millioner. Ved årsskiftet 1998-99 var det rundt 1500 Kosovoalbanere som hadde mistet livet.<sup>135</sup> Det er her snakk om et dødstall som må måles i promille sett i forhold til Rwanda, der 10% av befolkningen var drept før intervensjonen.<sup>136</sup> Antallet drepte i ettertid av intervensjonen varierer veldig i ulike kilder fra 5000-11000 mennesker, som også utgjør en promille av befolkningen.<sup>137</sup> Likheten i forhold til Rwanda er de store flyktningsstrømmene, i Kosovo var det i april 1999 rundt 600 000 mennesker på flukt, noe som utgjør rundt 31% av befolkningen.<sup>138</sup> I Kosovo ble mange hus samt infrastruktur ødelagt av bomber.<sup>139</sup> Dette var ikke problemet i Rwanda, men her ble store områder brent ned.<sup>140</sup> Situasjonen i Rwanda ble i FN kalt "unique" jf. resolusjon 929, mens forholdene i Kosovo ble omtalt som "unique" og "exceptional" av ulike land, men ble ikke vedtatt i resolusjonene.<sup>141</sup> Statistisk sett er Rwanda både i drapstall og flykningstall, en mye verre konflikt enn Kosovo. Det er da spesielt å se at NATO mente at situasjonen i Kosovo var så eksepsjonell at den krevde intervensjon, selv uten grunnlag i internasjonal rett, mens det i Rwanda ikke ble gjort noe før en hadde oppnådd enighet i Sikkerhetsrådet.

### 3.2.4 Presedens?

I Kosovo var det en tredjepart som intervenerte et annet land, uten samtykke og dette gjøres med militære maktmidler for å hjelpe sivilbefolkningen. Det er her klart at isolert sett fyller intervensjonen i Kosovo, alle kriteriene som settes for at noe skal være en humanitær intervensjon.<sup>142</sup>

Intervensjonen ble ansett som "illegal, but legitimate"<sup>143</sup> av the Independent International Commission on Kosovo (IICK). Dette indikerer at humanitær intervensjon, selv uten stor

---

<sup>135</sup> <http://www.nato.int/kosovo/history.htm#B>

<sup>136</sup> se punkt 3.1.3

<sup>137</sup> 10000 [http://www.state.gov/www/global/human\\_rights/kosovoii/homepage.html](http://www.state.gov/www/global/human_rights/kosovoii/homepage.html), 9401 <http://www.balkaninsight.com/en/article/number-of-victims-of-nato-bombing-still-unknown>, mellom 5-11000 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/517168.stm>

<sup>138</sup> <https://migration.ucdavis.edu/mn/more.php?id=1801>

<sup>139</sup> <http://www.balkaninsight.com/en/article/number-of-victims-of-nato-bombing-still-unknown>

<sup>140</sup> Sinema, Kyrsten *Who must die in Rwanda's genocide? The state of exception realized* Lexington books 2015 side 74

<sup>141</sup> Holzgrefe *Humanitarian intervention* s. 199

<sup>142</sup> se punkt 2.1.4

<sup>143</sup> <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/F62789D9FCC56FB3C1256C1700303E3B-thekosovoreport.htm>

oppslutning i den internasjonale arena, er legitimt. Dette er svært interessant sett opp mot forbudet i FN-paktens artikkel 2(4) jf. 2(7).<sup>144</sup>

Uttalelsen til IICK må også ses i lys av at Russland prøvde å få Sikkerhetsrådet til å fordømme NATOs intervensjon som brudd på FN- paktens artikkel 2(4) og som i seg selv skapte en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet.<sup>145</sup> Det kan her utledes at retten til å foreta en humanitær intervensjon ikke er allment akseptert. Resolusjonen ble ikke vedtatt, med bare tre stemmer for og 12 imot. Av de tre som stemte for resolusjonen var selvsagt Russland, men også vetolandet Kina. At det var 12 land som stemte mot kan indikere en viss oppslutning for muligheten for humanitær intervensjon i Sikkerhetsrådet. Daværende Generalsekretær i FN Kofi Annan uttalte at ”there are times when the use of force may be legitimate in the pursuit of peace”.<sup>146</sup> Dette indikerer at det i enkelte tilfeller kan være legitimt å bryte internasjonal rett i forhold til gjennomføring av humanitær intervensjon.

Mange mente intervensjonen satte et ”dangerous precedent” som kunne destabilisere det internasjonale systemet.<sup>147</sup> Flere land, som for eksempel Norge, mente før intervensjonen at den ikke skulle ha presedensvirkning. Dette mente også land som Frankrike og Tyskland,<sup>148</sup> på grunn av sakens unike karakter. Norges utspill om at det i denne saken var mulig å intervenere et annet land uten rettslig grunnlag kan ses opp mot uttalelsene de kom med i forbindelse med Vietnams intervensjon i Kambodsja. Vietnam intervenerte i Kambodsja i 1978-79 for å forhindre alle drapene begått av den røde khmer-bevegelsen.

Norge, som satt i sikkerhetsrådet på den tiden, uttalte at

”The situation we are facing in Kampuchea today is an example of an armed conflict and foreign intervention as well as interference in the internal affairs of another country in violation of fundamental principles of the UN charter”<sup>149</sup>

Frankrike var enig med Norge og understreket at å rettferdiggjøre en slik intervensjon var ”extremely dangerous”. Det kunne gjøre ”the continued existence of various regimes dependent on the judgement of their neighbours.”<sup>150</sup> Dette er påfallende sett i lys av at begge

---

<sup>144</sup> se punkt 2.1.1 og 2.1.3

<sup>145</sup> S/1999/328 (1999) 26.mars 1999

<sup>146</sup> <http://www.un.org/press/en/1999/19990920.sgsm7136.html>

<sup>147</sup> Holzgrefe *Humanitarian intervention* s. 235

<sup>148</sup> *ibid* s. 239

<sup>149</sup> UN Doc. S/PV.2109 12.januar 1979 avsnitt 17.

<sup>150</sup> *Ibid* avsnitt 36.

disse landene anså det legitimt å intervensere Kosovo i 1999, selv med brudd på FNs grunnleggende prinsipper. Hvor går grensen for når en sak er så alvorlig at den legitimerer brudd på internasjonal rett?

Intervensjonen i Kosovo er altså i tråd med definisjonen av hva en humanitær intervensjon er, men bryter med internasjonal rett på grunn av manglende mandat for gjennomførelsen. Spørsmålet er hvilken presedens Kosovo-saken har satt for internasjonal rett i relasjon til mulighet for å foreta en humanitær intervensjon.

### **3.3 Libya**

#### **3.3.1 Innledning**

I Libya, ble det i likhet med saken fra Kosovo, gjennomført en intervensjon fra NATO. Spørsmålet er hvilket handlingsrom det ble gitt i forhold til hva som ble gjennomført i praksis.

#### **3.3.2 Den arabiske våren**

Den arabiske våren begynte i Tunisia i desember 2010, med en gateselger som hadde blitt fratatt salgsvognen sin av politiet. Da han ikke fikk den tilbake tente han fyr på seg selv utenfor guvernørens kontor.<sup>151</sup> Han ble et slags symbol på urettferdighet og undertrykkelse av borgere fra de i maktposisjon, og handlingen hans utløste voldsomme reaksjonsbølger. Store demonstrasjoner begynte i Egypt i januar og spredte seg til Libya i februar 2011. I Libya demonstrerte de mot President Muammar Gaddafi, som hadde sittet med makten siden han gjorde statskupp i september 1969.<sup>152</sup> Han styrte med jernhånd blant annet ved å begrense ytringsfriheten og foreta vilkårlige arrestasjoner.<sup>153</sup>

I slutten av februar møttes FNs sikkerhetsråd om den eskalerende voldelige situasjonen i Libya. I resolusjon 1970<sup>154</sup> uttrykker Sikkerhetsrådet ”grave concern” for situasjonen og ”condemning the violence and use of force against civilians” jf. første avsnitt s. 1. Sikkerhetsrådet åpner derfor for bruk av FN- paktens kapittel VII, men henviser til å ta ”measures under its Article 41” jf. avsnitt 16 s. 2. Dette innebar blant annet våpenembargo samt reiseforbud og fryste midler for flere familiemedlemmer av Gaddafi og regjeringsmedlemmer i Libya. Som både i Rwanda<sup>155</sup> og Kosovo<sup>156</sup> ble det innført

---

<sup>151</sup> Heihr *Humanitarian intervention* s. 282

<sup>152</sup> *ibid* s. 284

<sup>153</sup> <http://www.amnestyusa.org/research/reports/annual-report-libya-2011>

<sup>154</sup> S/RES/1970 (2011) 26.februar 2011

<sup>155</sup> se punkt 3.1.



våpenembargo, men i Libya var det i tillegg tiltak mot det sittende styret. Dette i motsetning til Kosovo, der en skulle respektere det sittende styret i landet, selv om de angrep egne innbyggere.<sup>157</sup> Tiltakene var ikke tilstrekkelige til å stoppe de pågående drapene og de økende motsetningene.

I 2011 var det rundt 6 millioner innbyggere i Libya. Det var i mars 2011, før intervensjonen, rapportert om rundt 1000-2000 døde.<sup>158</sup> Antall døde var her mindre enn i Kosovo. Begge steder representerte dødstallet en promilleandel av befolkningen i sin helhet, i motsetning den store prosentandelen i Rwanda. Flyktingestrømmen fra krigen var her, som både i Rwanda og Kosovo, stor.<sup>159</sup> Flyktingetallet i Libya var på mellom 600000 og 1 million mennesker, som utgjør rundt 10-15% av befolkningen. Dette er en lavere prosentandel enn både i Rwanda og Kosovo. Sikkerhetsrådet valgte likevel å se på situasjonen som så alvorlig at de i tråd med punkt 16 s. 7 i resolusjon 1970 skulle å ta ”additional appropriate measures”.

### **3.3.3 ”Operation Unified Protector”**

Resolusjon 1973 ble gjennomført med 10 stemmer for og 5 som unngikk å stemme, herav vetomaktene Russland og Kina.<sup>160</sup> I tillegg til opprettholdelsen av våpenembargo og fryste midler, ble det nå åpnet for å bruk av ”all necessary measures” jf. artikkel 42 under kapittel VII i forhold til beskyttelse av sivile jf. punkt 4 s. 3. Dette kan sammenliknes med resolusjon 929 i Rwanda,<sup>161</sup> men her tok en vedtakelse av bruk av makt over to måneder, og ikke i overkant av to uker. Dette sett i lys av at det i Libya var drept mellom 1000-2000 mennesker før intervensjonen jf. punkt 3.3.2, mens det i Rwanda, der det i mange måneder var fortsettelse av implementering av ”measures”, ble drept over en halv million mennesker før det ble åpnet for bruk av artikkel 42.<sup>162</sup> Dette kan indikere at den høye terskelen for bruk av artikkel 42 som ble lagt til grunn i sakene fra Rwanda og Kosovo, ikke var så høy i saken om Libya.

Det er her sentralt å vurdere hvilke menneskerettighetsbrudd som fant sted, i relasjon til den raske beslutningen om intervensjon. Dette kan indikere hvor terskelen legges i relasjon til

---

<sup>156</sup> se punkt 3.2.

<sup>157</sup> sammenlikn punkt 3.2.

<sup>158</sup> <http://www.theguardian.com/commentisfree/2011/oct/26/libya-war-saving-lives-catastrophic-failure>

<sup>159</sup> [https://en.wikipedia.org/wiki/Refugees\\_of\\_the\\_2011\\_Libyan\\_Civil\\_War](https://en.wikipedia.org/wiki/Refugees_of_the_2011_Libyan_Civil_War)

<sup>160</sup> Hehr *Humanitarian intervention* s. 291

<sup>161</sup> se punkt 3.1.3

<sup>162</sup> *ibid*

menneskerettighetsbrudd og intervensjon.<sup>163</sup> Det ble i resolusjon 1973 lagt til grunn at situasjonen fra Libya skulle opp for ”the prosecutor of the International Criminal Court” jf. avsnitt 14 s. 2. Det var blant annet Gaddafi selv og hans sønn som var anklaget for ”crimes against humanity” som innebar ”murder and prosecution”.<sup>164</sup> Dette indikerer at terskelen for menneskerettighetsbrudd legges ved drap og forfølgelse av innbyggerne fra myndighetsnivå.

Den raske fremgangen i saken, kan ligge i den Arabiske ligas uttalelse 12.mars tok til orde for å bruke alle nødvendige midler for å få orden på situasjonen i Libya.<sup>165</sup> Den Afrikanske Union (AU) sin uttalelse 10.mars om å unngå utenlandsk militær intervensjon, ble ikke hørt. Deres opprettelse av en ad hoc komité som skulle finne en fredelig og diplomatisk løsning på situasjonen,<sup>166</sup> ble ineffektiv grunnet NATOs bombing.<sup>167</sup> Det kan her stilles spørsmål til hvorfor den Arabiske ligas uttalelser ble mer vektlagt enn en Afrikanske Unions, da Libya var medlem i begge organisasjonene.

Sikkerhetsrådet oppfordret alle medlemsstater til både alene og gjennom regionale organisasjoner å hjelpe for å kunne gjennomføre resolusjonen jf. punkt 9 s. 3. Dette er her aktuelt i forhold til NATO, som tok dette som et klarsignal, og slapp de første bombene over Libya under en uke etterpå.

NATO hadde her en tredelt oppgave, å overvåke at våpenembargoen og ”no-fly zone” var effektiv, samt å beskytte sivile.<sup>168</sup> Det var beskyttelsen av sivile som ble den vanskeligste oppgaven. NATO mente at denne oppgaven bare kunne løses dersom det ble et regimeskifte i Libya. Dette er blitt omtalt som en ”creative interpretning” av resolusjon 1973.<sup>169</sup> Det fremgår ikke klart av ordlyden i resolusjonen at det foreligger et mandat til regimeskifte, slik det for eksempel fremgår av resolusjon 940 på Haiti.<sup>170</sup> Det ble i resolusjonen eksplisitt nevnt at det var en ”strong commitment to the sovereignty, independence, territorial integrity and national unity of the Libyan Arab Jamahiriya” jf. avsnitt 20 s. 2. Det er vanskelig å forene respekt for den territorielle integritet, samtidig som en benytter makt for å endre lederskapet i landet. Det fremgår av resolusjonen 1973 at Sikkerhetsrådet ”demands” at ”Libyan authorities comply

---

<sup>163</sup> se punkt 2.2.2

<sup>164</sup> <http://www.iccnw.org/?mod=newsdetail&news=4640>

<sup>165</sup> Hehr *Humanitarian intervention* s. 290

<sup>166</sup> jf. avsnitt 14 s. 2 i resolusjon 1973

<sup>167</sup> se punkt 2.2.1

<sup>168</sup> S/RES/1973 (2011) 17.mars 2011

<sup>169</sup> Hehr *Humanitarian intervention* s. 292

<sup>170</sup> S/RES/940 31.juli 1994

with their obligations under international law, including international humanitarian law, human rights and refugee law ... ” jf. punkt 3 s. 3. Selv om dette ikke gjennomføres, er det her ikke sagt at konsekvensene er regimeskifte. Konsekvensene er i så fall rettslig forfølgning i ettertid jf. International Criminal Court som hadde grunnlag for å undersøke regimets ulovlige handlinger. Kina hadde gjort det klart at de unngikk å stemme mot resolusjon 1973, så lenge intervensjonen ikke skulle utfordre til regimeskifte. At dette ble gjort utfordrer både proporsjonalitet- og nødvendighetsprinsippet.<sup>171</sup> Den 20. Oktober traff NATOs bomber bilen som Muammar Gaddafi var i, og han ble drept av opprørere i nærheten etterpå.<sup>172</sup> Etter 222 dager, var NATOs operasjon offisielt over den 31. Oktober 2011. NATO slapp i denne perioden over 7000 bomber over Libya, og Human Rights Watch (HRW) estimerer at minst 77 sivile mistet livet som følge av dette.<sup>173</sup>

### 3.3.4 Presedens?

Det forelå her i motsetning til intervensjonen i Kosovo, et mandat fra FNs sikkerhetsråd. Mandatet ble overskredet, og danner da kanskje en ny utvikling?

Først må det vurderes om intervensjonen i Libya innehar alle kriteriene som settes for at noe skal være en humanitær intervensjon jf. punkt 2.1.4. Det er en her en tredjepart, NATO, som intervensjoner et land, som her er Libya og dette skjer uten samtykke fra landets øverste leder, som da var Gaddafi. Gjennomføringen er jf. resolusjon 1973 for å beskytte sivile med ”all necessary measures” jf. punkt 4 s. 3 jf. FN- paktens artikkel 42.

Spørsmålet er om gjennomføringen hadde et humanitært eller politisk formål. Det var ikke gitt mandat til regimeskifte i resolusjonen jf. drøftelse over i 3.3.3. NATO handlet altså utenfor ordlyden til resolusjonen som var blitt vedtatt, til Russland og Kinas høylytte protester.<sup>174</sup> Det kan fremstå som at NATO hadde et todelt mål, derav det ene er å beskytte sivile mot menneskerettighetsbrudd,<sup>175</sup> som da kan anses som en humanitær intervensjon jf. punkt 2.1.4. Mens den utvidede tolkningen av mandatet, til å styrte det sittende styret i landet, må anses utenfor definisjonen av en humanitær intervensjon. Å styrte et lands sittende leder er

---

<sup>171</sup> se punktene 2.1.2

<sup>172</sup> Brennpunkt 2011 ”De gode bombene”

<sup>173</sup> <https://www.hrw.org/report/2012/05/13/unacknowledged-deaths/civilian-casualties-natos-air-campaign-libya#page>

<sup>174</sup> Falk, Richard *Humanitarian intervention and legitimacy wars- seeking peace and justice in the 21st century* Routledge 2015 side142-143

<sup>175</sup> se punkt 2.2.2

i strid med internasjonal rett jf. FN-paktens artikkel 2 (4) som legger til grunn at alle medlemsland skal unngå ”use of force against ... political independence of any state”.<sup>176</sup>

Flere mener at intervensjonen i Libya er et eksempel på R2P-doktrinen<sup>177</sup> i praksis. Begge resolusjonene, legger vekt på at Libyske myndigheter har en ”responsibility to protect” sin egen sivilbefolkning, som viser til en *plikt*. Dette er ikke nevnt på samme måte i resolusjonene fra Kosovo for eksempel, men det er likevel brukt uttrykk som ”demands” at volden i området stopper jf. resolusjon 1244. Det er antageligvis ikke tilfeldig at ordlyden er forskjellig, selv om resultatet, gjennomføring av bombing i praksis, var ganske likt. At Sikkerhetsrådet med vilje bruker ”responsibility to protect” kan indikere at det var R2P- doktrinens første gjennomføring i praksis. Spørsmålet er om situasjonen i Libya faller inn under R2P- doktrinens 3 pilarer.<sup>178</sup> Rundt 1000-2000 mennesker hadde blitt drept før NATO intervenerte.<sup>179</sup> Felles for disse menneskene var at de var libyere som var regimekritiske mot Gaddafi. En gruppe som er avgrenset basert på politisk oppfatning, faller ikke under de fire alternativene i folkemordskonvensjonens artikkel 2.<sup>180</sup> Dette sett opp mot for eksempel forholdene i Rwanda og Kosovo, der det var en folkegruppe som gikk mot en annet ”ethnic group” med ”intent to kill” jf. folkemordskonvensjonens artikkel 2 a. Situasjonen i Libya faller inn under menneskerettighetskonvensjonen som gir motstanderne ”right to life, liberty and security of persons” uavhengig av deres ”political ... opinion” jf. artikkel 2 og 3.<sup>181</sup> Intervensjonen, slik jeg ser det, bærer da mer preg av å være en humanitær intervensjon, enn en gjennomføring av R2P i praksis.<sup>182</sup> At både Russland og Kina, samt tre andre land, unngikk å stemme eller legge ned veto i resolusjon 1973, må ses opp mot for eksempel resolusjon 929 om intervensjon i Rwanda. Her var det også fem land som unngikk å stemme, derav vetolandet Kina. At situasjonen i Libya var eksepsjonell, i relasjon til stemmegivning, er derfor ikke korrekt.

---

<sup>176</sup> se punkt 2.1.1

<sup>177</sup> se punkt 2.1.5

<sup>178</sup> *ibid*

<sup>179</sup> se punkt 3.3.2

<sup>180</sup> se punkt 2.2.2

<sup>181</sup> *ibid*

<sup>182</sup> sammenliknet punkt 2.1.4 og 2.1.5

## 3.4 Syria

### 3.4.1 Innledning

Borgerkrigen i Syria, startet i likhet med den i Libya, med den arabiske våren. I motsetning til situasjonen i Libya, er det fremdeles ingen løsning i Syria, 5 år etter at borgerkrigen brøt ut.

### 3.4.2 Borgerkrigen

Syria har blitt styrt av Assad- regimet, først med far og deretter sønn, siden 1970.

Befolkningen krevde under den arabiske vår i 2011 demokrati og beskyttelse av grunnleggende menneskerettigheter.<sup>183</sup> Opprøret ble slått hardt ned på og situasjonen utviklet seg til en borgerkrig.<sup>184</sup> Situasjonen har siden det bare forverret seg, blant annet ved Assads omfattende militærbruk, av blant annet tønnebomber, mot egen befolkning.<sup>185</sup> Samtidig har den kaotiske situasjonen i landet ført til at styret har mistet kontroll over flere områder, som nå blant annet er styrt av grupper som den Islamske Stat (IS). FNs Sikkerhetsråd har ved flere anledninger prøvd å få gjennom resolusjoner for situasjonen i Syria, men uten hell. Russland og Kina, har ved flere anledninger nedlagt veto, blant annet mot resolusjon om for eksempel at President Assad burde trekke seg.<sup>186</sup> Dette hevder Falk kan være på grunn av misligholdet av resolusjonen som ble gitt NATO i forbindelse med intervensjonen i Libya.<sup>187</sup>

Den 18. desember 2015 ble resolusjon 2254 vedtatt med konsensus i Sikkerhetsrådet.<sup>188</sup> Resolusjonen legger først til grunn Syrias suverenitet som stat, og at en løsning derfor må gjøres på det politiske plan jf. avsnitt 2 og 5 s. 1. Dette er lagt til grunn i stort sett i alle resolusjoner, blant annet i resolusjon 1973 som understreker Libyas suverenitet, men som den gangen gav rett til intervensjon.<sup>189</sup> Det er Genève communiqué, som har fått ansvaret for samtale rundt borgerkrigen i Syria. Resolusjonen legger til grunn at målene det skal diskuteres om i Genève er våpenhvile, mulighet for humanitære organisasjoner til å kunne komme frem med nødhjelp og muligheten for å stoppe IS jf. punkt 7, 8 og 12.

USA har siden 2014 vært inne og bombet i Syria for å forhindre IS og andre ekstreme grupper fra å få fotfeste. Frankrike og Storbritannia meldte seg på med bombing fra november 2015.

---

<sup>183</sup> <http://www.globalis.no/Land/Syria>

<sup>184</sup> ibid

<sup>185</sup> <https://www.hrw.org/news/2014/04/28/syria-new-barrel-bombs-hit-aleppo>

<sup>186</sup> [http://www.huffingtonpost.com/2012/02/04/syria-un-resolution\\_n\\_1254441.html](http://www.huffingtonpost.com/2012/02/04/syria-un-resolution_n_1254441.html)

<sup>187</sup> Falk *Humanitarian Intervention and legitimacy wars* s. 142- 143 og punkt 3.3 og 3.4.

<sup>188</sup> S/RES/2254 (2015) 18. desember 2015

<sup>189</sup> se punkt 3.3.3

Russland har også, etter invitasjon fra Syrisk regjering, fra september 2015 bombet flere Syriske byer for å hindre fremveksten av ekstreme grupper. I resolusjon 2170<sup>190</sup> kom sikkerhetsrådet til enighet med konsensus, om at handlingene til terrororganisasjoner som IS og Al-Qaida, utgjør en ”threat to international peace and security” jf. avsnitt 17 s. 3. Det åpnes derfor for å handle under FN-paktens kapittel VII, med ”measures” som å hindre terrorfinansiering samt rekruttering av fremmedkrigere, som må anses å falle under artikkel 41. Det gis ikke rett til å bruke ”all necessary measures”, altså bruk av militær maktbruk jf. artikkel 42. Problemet med IS ble igjen tatt opp i resolusjon 2149.<sup>191</sup> Her understrekes at terror innebærer ”one of the most serious threats to international peace and security” jf. avsnitt 4 s. 1. Ordlyden ”one of the most serious threats” indikerer alvorligheten. Denne må være anses å ha økt jf. ordlyden i resolusjon 2170. Det fremgår at området IS har tatt kontroll over på grensen til Irak er en ”direct threat to the the security of the iraqi people and territory” jf. avsnitt 8 s. 1. Både USA, Frankrike og Storbritannia mener angrepene legitimeres er kollektivt selvforsvar av Irak.<sup>192</sup> Norge valgte 2.mai 2016 å melde seg på kampen mot IS, ved å lære opp soldater til kamp mot terrorgruppen. Norge legitimerer også sine handlinger med kollektivt selvforsvar av Irak.<sup>193</sup> Dette er med andre ord ikke legitimert i retten til humanitær intervensjon, men i FN-paktens artikkel 51.<sup>194</sup>

I relasjon til intervensjonen fra Russland, har den i likhet med intervensjonen i Rwanda,<sup>195</sup> godkjennelse fra landets sittende styre. Dette indikerer at det ikke kan anses som en humanitær intervensjon. I tillegg er formålet å hindre IS og andre liknende organisasjoners fremvekst, noe som ikke kan anses som et humanitært formål isolert sett. Bekjempelsen kan bedre de humanitære forhold på sikt, men ved gjennomførelsen er det bekjempelse av ekstremisme som er formålet. Intervensjonen fra Russland er ikke en humanitær intervensjon jf. definisjonen i 2.1.4.

I løpet av den 5 år lange borgerkrigen er rundt 220.000 mennesker drept og over 12 millioner mennesker er drevet på flukt, derav 4 millioner er flykninger og resterende er internt

---

<sup>190</sup> S/RES/2170 (2014) 15.august 2014

<sup>191</sup> S/RES/2249 (2015) 22.november 2015

<sup>192</sup> <http://www.bbc.com/news/uk-34931421> , <https://www.lawfareblog.com/etf-and-legality-us-intervention-syria-under-international-law> , <http://www.theguardian.com/world/2015/nov/16/france-launches-massive-airstrike-on-isis-stronghold-in-syria-after-paris-attack>

<sup>193</sup> <https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/ud/vedlegg/folkerett/isil1.pdf>

<sup>194</sup> se punkt 2.2.1

<sup>195</sup> se punkt 3.1.4

fordrevne.<sup>196</sup> Syria hadde et innbyggertall på rundt 21 millioner mennesker i 2011,<sup>197</sup> noe som gir et dødstall 1% av befolkningen, sammenliknet med 14% i Rwanda og et promilletall i Kosovo og Libya. Men flyktningkrisen er enorm, da den representerer over halvparten av befolkningen, noe som er større enn i sakene fra Rwanda, Kosovo og Libya.

### 3.4.2 Hva nå?

Det ble 27.februar 2016 vedtatt en våpenhvile i Syria.<sup>198</sup> Dette skjedde gjennom fredssamtalene i Genève Communiqué som bygger på enigheten i resolusjon 2254. Dette gav et lite håp til landet, selv om grupper som IS, som ikke var invitert til fredssamtalene, fortsatte sine kamphandlinger. I slutten av april har syriske myndigheter igjen begynt å bombe, blant annet et sykehus, som gjør at våpenhvilen har en usikker fremtid.<sup>199</sup>

## Kapittel 4 Avslutning

### 4.1 Fellesnevnerne

I det følgende skal fellesnevnerne mellom de fire sakene identifiseres for å vurdere om det etableres en utvikling og hva som kan anses å gå igjen i praksis.

I relasjon til å etablere en grense for menneskerettighetsbrudd må de ulike forholdene vurderes. I Rwanda og Kosovo foregikk det folkemord og etnisk rensning, da en gruppe går mot en annen "ethnic ... group" med ønske om å drepe på grunn av dette jf. folkemordskonvensjonen artikkel 2.<sup>200</sup> I Libya var drap og forfølgelse av egne borgere grove nok menneskerettighetsbrudd til å legitimere intervensjon og etterforskning for "crimes against humanity" jf. punkt 3.3.3 jf. 2.2.2. At dette er en terskel undergraves når en ser på saken i Syria, der også myndighetene dreper og forfølger egen befolkning. Her er det ikke åpnet for intervensjon eller sak i International Criminal Court, selv om Commission for International Justice and Accountability (CIJA) stadfester at det er grunnlag for å stille Assad for retten for "war crimes".<sup>201</sup>

---

<sup>196</sup> <http://www.globalis.no/Konflikter/Syria>

<sup>197</sup> <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>

<sup>198</sup> <http://www.newsdeeply.com/syria/articles/2016/04/13/kodmani-geneva-and-the-failing-cease-fire-part-2>

<sup>199</sup> <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/--Sykehus-bombet-i-Aleppo-8448387.html>

<sup>200</sup> se punkt 2.2.2

<sup>201</sup> <http://www.pri.org/stories/2016-04-11/document-leak-syria-enough-convict-assad-war-crimes>

Videre er det sentralt å vurdere retten til en humanitær intervensjon. I motsetning til R2P-doktrinen som gir en *plikt*, hvis visse vilkår er oppfylt, gir humanitær intervensjon en *rett* til intervensjon. Dette åpner for en mulighet til å foreta et valg. Man kan derfor spørre seg om ikke all unnløstelse fra å handle taler mot, siden man kan velge å la være. For det første er det ikke etablert sikker praksis på hvor grensen for menneskerettighetsbrudd som er alvorlig nok i relasjon til intervensjon går jf. drøftelse over. For det andre er det grunnleggende rettigheter som taler mot intervensjon uten resolusjon jf. artikkel 2(4) og (7).<sup>202</sup> Det er klart at det er vanskelig å danne fast praksis med dette utgangspunkt.

Et viktig element er utviklingen av intervensjonsvilje gjennom årene. Basert på en sammenlikning av forholdene mellom Rwanda, Kosovo og Libya, indikerer dette en nedadgående kurve i alvorlighet når det gjelder menneskerettighetsbrudd, men økt respons fra det internasjonale samfunn når det gjelder intervensjon. Det tok 800.000 liv og 2 måneder i Rwanda, men det tok litt over 2 uker og 1000-2000 liv i Libya før intervensjon. Økt vilje og aksept for intervensjon som en løsning kunne her vært et kriterium, men dette undergraves når en ser responsen på situasjonen i Syria. Spørsmålet er hvorfor og om situasjonen er så spesiell for Syria at det gir rom for unntak. Dette kan avkrefte, da den likner på situasjonen som var i Libya. Videre kan en her vurdere situasjonen i Burundi i dag. En etnisk konflikt som i Rwanda, som har vært på fremvekst i over et år. Til nå er rundt 400 mennesker døde, og over 250.000 mennesker har flyktet.<sup>203</sup> Det er ikke igangsatt tiltak fra FN på det nåværende stadiet. Enkelte kilder mener at ved eventuelt folkemordutbrudd er ikke FN klar med tilstrekkelige tiltak heller.<sup>204</sup> Dette understreker at situasjonen i Syria ikke er et eksepsjonelt unntak i intervensjonsendringen, men en ny utvikling i restriktiv retning.

Det er ingen andre likhetselementer som indikerer en etablering av fast praksis, eller sedvane, når det gjelder intervensjonsadgang. Sakene er ganske ulike av natur, og er løst på ulik måte i praksis.

#### **4.2 Internasjonal sedvanerett?**

Det foreligger ikke et klart rettslig grunnlag i FN-pakten for å kunne foreta en humanitær intervensjon eller intervensjon basert på R2P. Spørsmålet er om det foreligger en slik rett i

---

<sup>202</sup> se punkt 2.1.1 og 2.1.3

<sup>203</sup> <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=53761#.VzcFbSOLQfE>

<sup>204</sup> <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/burundi/12096506/UN-says-it-is-ill-prepared-for-genocide-in-Burundi.html>



internasjonal sedvane. ICJ statuttens artikkel 38 (1) b slår fast at internasjonal sedvanerett er ”general practice accepted as law”.

#### **4.2.1 Humanitær intervensjon som internasjonal sedvanerett?**

Det første elementet er objektivt og viser til ”general practice”. For at praksisen skal anses som ”general” må den ha en ”widespread acceptance”.<sup>205</sup> At praksisen ikke har eksistert over lengre tid er ”not necessarily a bar”<sup>206</sup> jf. dommens paragraf 64, såfremt den fremstår som generelt akseptert i den internasjonale arena. I forhold til humanitær intervensjon kan det ikke vises til en generell og ensartet praksis som følges i hver sak jf. blant annet de ulike utfallene i de fire sakene i kapittel 3.

Det andre kravet er at reglen er ”accepted as law”. Dette er et subjektivt element som viser til at praksisen må ha grunnlag i en rettsoverbevisning jf. flere dommer fra ICJ.<sup>207</sup> I forhold til humanitær intervensjon kan meningene i de ulike landene ikke anses som ensartet. Det er mange som mener en slik mulighet til å foreta en intervensjon eksisterer, mens andre mener det ikke gjør det. Et eksempel her kan være da NATO intervenerte Kosovo. Her mente de fleste medlemslandene i NATO at det var grunnlag for intervensjon på grunn av den humanitære situasjonen i landet, men mange land utenfor organisasjonen, for eksempel Russland og Kina, var uenig i dette. Det foreligger her ingen konsensus som gjør at vilkåret om *opinio juris* er oppfylt. Dette blir understreket av at det i litteraturen hevdes at det ikke er holdepunkter for å si at humanitær intervensjon kan anses som internasjonal sedvanerett.<sup>208</sup>

#### **4.2.2 R2P-doktrinen som internasjonal sedvanerett?**

Det første vurderingskriteriet er om doktrinen kan anses som ”general practice”. I forhold til R2P-doktrinen, er det ingen tvil om at den har ”widespread acceptance” jf. konsensusen i Generalforsamlingen i FN og ”Outcome Document” etter World summit.<sup>209</sup> Som ved humanitær intervensjon, er det ingen fast praksis å vise til jf. forskjellene i utfall fra sakene om Libya og Syria.<sup>210</sup>

---

<sup>205</sup> ICJ Fisheries jurisdiction case (United Kingdom v. Iceland) 25. juli 1974

<sup>206</sup> ICJ North sea continental shelf (Germany v. Netherlands) 20. februar 1969

<sup>207</sup> ICJ Nicaragua 1986, ICJ North sea continental shelf 1969 og ICJ Nuclear weapons 1996

<sup>208</sup> Ruud og Ulfstein *Innføring i folkerett* s. 203, Helmersen *Folkerett i et nøtteskall* s. 121 og Heihr *Humanitarian intervention* s. 110

<sup>209</sup> se punkt 2.1.5

<sup>210</sup> se punkt 3.3 og 3.4

Videre er spørsmålet om R2P-doktrinen er ”accepted as law”. R2P-doktrinen har stor aksept i den internasjonale arena jf. drøftelse over. Men, konsensus i Generalforsamlingen i FN er ikke folkerettslig bindende. Enkelte mener derfor at R2P ikke har folkerettslig betydning, men har utvidet grunnlaget for Sikkerhetsrådets myndighetsområde fra brudd på internasjonal fred og sikkerhet til å gjelde grove humanitære overtramp.<sup>211</sup> Denne utviklingen som her påpekes er vanskelig å finne grunnlag for i praksis. Menneskelige lidelser har vært et sentralt element innenfor begrepet ”threat to the peace” jf. artikkel 39 lenge før introduksjonen av R2P jf. her blant annet sakene fra Rwanda og Kosovo.<sup>212</sup> I ettertid av intervensjonen i Libya i 2011 var det mange i FN som mente dette var et eksempel på R2P i praksis.<sup>213</sup> Det eksisterer flere likhetstrekk mellom situasjonene i Libya og Syria. Sett i lys av at det kun ble intervensjon i Libya, er det vanskelig å se at R2P doktrinen kan anses som ”general practice accepted as law” jf. ICJ statuttens artikkel 38 (1)b.

Rettslig grunnlag for å intervensjonere forblir derved unntakene i FN- paktens kapittel VII som krever godkjenning fra Sikkerhetsrådet.<sup>214</sup>

### **4.3 Bomber man seg til fred? Resultatene av intervensjon.**

Formålet med å foreta en humanitær intervensjon er å bedre de humanitære forholdene i landet. Det er da hensiktsmessig å vurdere hvordan forholdene ble i de ulike landene etter intervensjonene. Det er lettere å legitimere en rett til å foreta en humanitær intervensjon dersom forholdene i ettertid forbedres. Dersom det motsatte er utfallet, at det ikke ble forbedring, peker dette i motsatt retning, altså at det bør være illegitimt å foreta en humanitær intervensjon. Det er her og sentralt å vurdere om det burde være en adgang til humanitær intervensjon *de lege ferenda*.

Både i Rwanda og i Kosovo ble forholdene endret til det bedre. I dag er Rwanda fremdeles påvirket av de etniske forskjellene mellom folkegruppene. Men i 2003 ble det vedtatt en ny grunnlov som forbyr politiske partier fra å identifisere seg med en bestemt folkegruppe, religion eller klan.<sup>215</sup> Det er og en økning av befolkningen som ikke lengre lever i

---

<sup>211</sup> Naheim, Joachim og Egeland, Kjølvs *Legalitet og legitimitet: resposibility to protect i teori og praksis* Idunn Internasjonal politikk 01/2014 s. 106

<sup>212</sup> se punkt 3.1 og 3.2 jf. og punkt 2.2.1

<sup>213</sup> se punk 3.3.4

<sup>214</sup> se punkt 2.2.1 og 2.1.3

<sup>215</sup> <http://www.globalis.no/Land/Rwanda>

fattigdom.<sup>216</sup> Situasjonen har altså gått fra de verste menneskerettighetsbruddene av de fire sakene, til nå og være det mest velfungerende landet. Kosovo ble erklært selvstendig i 2008 og fikk medhold på at selvstendighetserklæringen var i henhold til internasjonal rett av ICJ i 2010.<sup>217</sup> Landet sliter i dag med høy arbeidsledighet og flere som emigrerer til andre land.<sup>218</sup> Selv om det fremdeles i dag er motsetninger mellom serbere og kosovoalbanere, er det rolig mellom folkeslagene. Etter intervensjonen ble det altså en forbedring også her.

Unntaket der intervensjon ikke har ført til positiv utvikling er i Libya. Libya er i dag et usikkert land uten et fungerende styre. Dette kan skape usikre levekår og fare for nye opptøyer fra befolkningen. USA begynte i februar 2016 å bombe Libya for å ramme IS.<sup>219</sup> Dette er en situasjon som likner på den som foregår i Syria nå jf. punkt 3.4.2. Syria og Libya som hadde likt utgangspunkt i 2011, har endt opp som to av de fire sakene jeg har undersøkt som har hatt dårligst resultat.

Det er få eller ingen fellestrekk basert på resultatene, sett i lys av hvilken type intervensjon som skjedde og hvordan utfallet har blitt. Klarest eksempel på dette er sammenlikningen av NATOs intervensjoner i Kosovo og Libya som har fått helt forskjellig utfall i ettertid. Om det da bør være en adgang til intervensjon *de lege ferenda* er vanskelig å trekke ut. Resultatene er delt, men utviklingen viser en nedadgående utvikling i utfall. Dette indikerer varsomhet når det gjelder å foreta en intervensjon på humanitært grunnlag.

---

<sup>216</sup> <http://www.kwibuka.rw/rwanda-today-a-story-of-reconciliation-and-nation-building>

<sup>217</sup> ICJ Advisory opinion 22.juli 2010

<sup>218</sup> <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/kosovo/11426805/Exodus-from-Kosovo-Why-thousands-have-left-the-Balkans.html>

<sup>219</sup> <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/USA---IS-leir-i-Libya-utgjorde-trussel-mot-Vesten-8365322.html>

## Kilder

### Bøker og artikler

- Beckman, Olof *Armed intervention – Pursuing legitimacy and the pragmatic use of legal argument* Media Tryck, Lund University 2005
- Chestman, Simon *Just war or just peace?* Oxford University Press 2001
- Falk, Richard *Humanitarian intervention and legitimacy wars – seeking peace and justice in the 21st century* Routledge 2015
- Gardam, Judith *Necessity, proportionality and the use of force by states* Cambridge University Press 2004
- Hehir, Aidan *Humanitarian intervention - An introduction* 2nd edition Palgrave Macmillan 2013
- Helgesen, Vidar *Til krig for menneskerettighetene – legaliteten etter FN-pakten av kollektiv humanitær intervensjon* Institutt for offentlig rett Universitetet i Oslo 1999
- Helgesen, Vidar *Kosovo og folkeretten* Institutt for forsvarsstudier IFS info 4/1999
- Helmersen, Sondre Torp *Folkerett i et nøtteskall* Gyldendal Norsk forlag AS 2014
- Holzgrefe, J.L., Keohane, Robert O. *Humanitarian intervention - Ethical, legal and political dilemmas* Cambridge University Press 2003
- Lauterpacht, Hersch *Recognition in international law* Cambridge University Press 2012
- Mann, Michael *The dark side of democracy – Explaining ethnic cleansing* Cambridge University Press 2005
- Naheim, Joachim og Egeland, Kjølvs *Legalitet og legitimitet: resposebility to protect i teori og praksis* Idunn Internasjonal politikk 01/2014
- O'Halloran, Patrick J. *Humanitarian intervention and the genocide in Rwanda* Research institute for the study of conflict and terrorism 1995
- Parisi, Tiffany Lauren *Different forms of violence in genocide: The case of Rwanda* ProQuest LLC 2013
- Roberts, A. *The so called "right" of humanitarian intervention* Yearbook of International Humanitarian Law Desember 2000
- Ruud, Morten og Ulfstein, Geir *Innføring i folkerett* 4.utgave Universitetsforlaget 2011

- Schleicher, Elisabeth *Positive peace in Kosovo - A dream unfulfilled* Peter Lang Internationaler Verlag der Wissenschaften 2012
- Sinema, Kyrsten *Who must die in Rwanda's genocide? The state of exception realized* Lexington books 2015
- Welsh, Jennifer *Implementing the 'responsibility to protect'* Policy brief no 1/2009 Oxford institute for ethics, law and armed conflict

### **Resolusjoner**

- A/RES/20/2131 (1965) 21.desember 1965
- A/RES/25/2625 (1970) 24.oktober 1970
- A/RES/63/308 (2009) 7.oktober 2009
- S/RES/827 (1993) 25.mai 1993
- S/RES/912 (1994) 21.april 1994
- S/RES/918 (1994) 17.mai 1994
- S/RES/925 (1994) 8.juni 1994
- S/RES/929 (1994) 22.juni 1994
- S/RES/940 (1994) 31.juli 1994
- S/RES/1160 (1998) 31.mars 1998
- S/RES/1199 (1998) 23.september 1998
- S/RES/1203 (1998) 24.oktober 1998
- S/1999/328 (1999) 26.mars 1999
- S/RES/1244 (1999) 10.juni 1999
- S/RES/1674 (2006) 28.april 2006
- S/RES/1970 (2011) 26.februar 2011
- S/RES/1973 (2011) 17.mars 2011
- S/RES/1975 (2011) 30.mars 2011
- S/RES/2170 (2014) 15.august 2014
- S/RES/2249 (2015) 22.november 2015
- S/RES/2254 (2015) 18.desember 2015

### **Internasjonale konvensjoner**

- Charter of the United Nations (26.juni 1946) *FN-pakten*
- Convention on the prevention and punishment of the crime of genocide (9.desember 1948) *Folkemordskonvensjonen*
- The Universal declaration of Human Rights (10.desember 1948) *Menneskerettighetskonvensjonen*
- Statute of the International Court of Justice (1946) *ICJ statuttene*
- The Geneva convention (12.august 1949) *Genève-konvensjonen*
- Rome Statute of the International Criminal Court (1.juli 2002) *Roma-statuttene*
- Vienna Convention on the law of treaties (23.mai 1969) *Wien-konvensjonen*
- Montevideo Convention on the Rights and Duties of States (26.desember 1933) *Montevideo-konvensjonen*

### **ICJ dommer**

- ICJ Advisory Opinion 11.april 1949
- ICJ North sea continental shelf (Germany v. Netherlands) 20.februar 1969
- ICJ Fisheries Jurisdiction case (United Kingdom v. Iceland) 25.juli 1974
- ICJ Nicaragua v. United States of America 27.juni 1986
- ICJ Advisory opinion Legality of the threat of use of nuclear weapons 8.juli 1996
- ICJ Advisory Opinion 22.juli 2010

### **Internett sider**

United Nations Resources for Speakers on Global Issues (u.å) *Refugees* Tilgjengelig fra:

<http://www.un.org/en/globalissues/briefingpapers/refugees/> (lest april 2016)

Group of 77 South Summit (10.-14. april 2000) *Declaration of the South Summit* Tilgjengelig fra:

[http://www.g77.org/summit/Declaration\\_G77Summit.htm](http://www.g77.org/summit/Declaration_G77Summit.htm) (lest mars 2016)

Office of the special adviser on the prevention of genocide (u.å) *The Responsibility to Protect* Tilgjengelig fra:

<http://www.un.org/en/preventgenocide/adviser/responsibility.shtml> (lest mars 2016 )

FN-sambandet (2012) *Velkommen til Sikkerhetsrådet* Tilgjengelig fra:

<http://opplev.fn.no/sikkerhetsraadet.php> (lest mars 2016)

FN-sambandet (11.februar 2015) *Bruk av vetorett i FNs Sikkerhetsråd* Tilgjengelig fra:

<http://www.fn.no/Aktuelt/Nyheter/Bruk-av-vetorett-i-FNs-Sikkerhetsraad> (lest mars 2016)

Citizens for Global Solutions (2010) *The responsibility not to veto: A way forward*

Tilgjengelig fra:

[http://responsibilitytoprotect.org/Responsibility\\_not\\_to\\_Veto\\_White\\_Paper\\_Final\\_7\\_14\\_2\\_.pdf](http://responsibilitytoprotect.org/Responsibility_not_to_Veto_White_Paper_Final_7_14_2_.pdf) (lest april 2016)

United Nations (18.januar 2012) *"Responsibility to Protect" Came of Age in 2011, Secretary-General Tells Conference, Stressing Need to Prevent Conflict before It Breaks Out*

Tilgjengelig fra:

<http://www.un.org/press/en/2012/sgsm14068.doc.htm> (lest mars 2016)

The National Security Archive (21.mai 2014) *Rwanda: The Failure of the Arusha Peace Accords* Tilgjengelig fra:

<http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB469/> (lest februar 2016)

History (u.å) *The Rwandan genocide* Tilgjengelig fra:

<http://www.history.com/topics/rwandan-genocide> (lest februar 2016)

Wikipedia (20.mai 2016) *Demographics of Rwanda* Tilgjengelig fra:

[https://en.wikipedia.org/wiki/Demographics\\_of\\_Rwanda](https://en.wikipedia.org/wiki/Demographics_of_Rwanda) (lest april 2016)

Frontline (u.å) *The triumph of evil* Tilgjengelig fra:

<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/evil/etc/slaughter.html> (lest februar 2016)

Dr. Walid Abdulrahim Professor of Law (u.å) *A state as a Subject of International Law*

Tilgjengelig fra:

<https://sites.google.com/site/walidabdulrahim/home/my-studies-in-english/5-a-state-as-a-subject-of-international-law> (lest april 2016)

Globalis (11.november 2015) *Kosovo* Tilgjengelig fra:

<http://www.globalis.no/Konflikter/Kosovo> (lest februar 2016)

*When and why did the ethnic cleansing begin?* (u.å) Tilgjengelig fra:

<http://www.warpoeetry.co.uk/ethnics.html> (lest mai 2016)

Store norske leksikon (14.februar 2009) *Etnisk rensing* Tilgjengelig fra:

[https://snl.no/etnisk\\_rensing](https://snl.no/etnisk_rensing) (lest mai 2016)

International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (23.mars 2011) *Judgement Summary for Vlastimir Dordevic* Tilgjengelig fra:

[http://www.icty.org/x/cases/djordjevic/tjug/en/110223\\_summary.pdf](http://www.icty.org/x/cases/djordjevic/tjug/en/110223_summary.pdf) (lest mai 2016)

United Nations Peacemaker (23.februar 1999) *Interim Agreement for Peace and Self-Government in Kosovo (Rambouillet Accords)* Tilgjengelig fra:

<http://peacemaker.un.org/kosovo-rambouilletagreement99> (lest mai 2016)

Human Rights Watch (u.å) *The crisis in Kosovo* Tilgjengelig fra:

<https://www.hrw.org/reports/2000/nato/Natbm200-01.htm> (lest mars 2016)

NATO (15.juli 1999) *NATO's role in relation to the conflict in Kosovo* Tilgjengelig fra:

<http://www.nato.int/kosovo/history.htm#B> (lest mars 2016)

Departement of state United States of America (desember 1999) *Ethnic cleansing in Kosovo: An accounting* Tilgjengelig fra:

[http://www.state.gov/www/global/human\\_rights/kosovoii/homepage.html](http://www.state.gov/www/global/human_rights/kosovoii/homepage.html) (lest mai 2016)

Migration news (mai 1999) *Kosovar Refugees* Tilgjengelig på:

<https://migration.ucdavis.edu/mn/more.php?id=1801> (lest mars 2016)

The Kosovo Report (u.å) Tilgjengelig fra:

<http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/F62789D9FCC56FB3C1256C1700303E3B-thekosovoreport.htm> (lest april 2016)



United Nations (20.september 1999) *Secretary-General presents his annual report to general assembly* Tilgjengelig fra:

<http://www.un.org/press/en/1999/19990920.sgsm7136.html> (lest april 2016)

Amnesty International USA (28.mai 2011) *Annual Report: Libya 2011* Tilgjengelig fra:

<http://www.amnestyusa.org/research/reports/annual-report-libya-2011> (lest mai 2016)

Wikipedia (21.mars 2016) *Refugees of the 2011 Libyan Civil war* Tilgjengelig fra:

[https://en.wikipedia.org/wiki/Refugees\\_of\\_the\\_2011\\_Libyan\\_Civil\\_War](https://en.wikipedia.org/wiki/Refugees_of_the_2011_Libyan_Civil_War) (lest mars 2016)

Coalition for the International Criminal Court (27.juni 2011) Tilgjengelig fra:

<http://www.iccnw.org/?mod=newsdetail&news=4640> (lest mai 2016)

Human Rights Watch (13.mai 2012) *Unacknowledged Deaths – civil casualties in NATO's Air Campaign in Libya* Tilgjengelig fra:

<https://www.hrw.org/report/2012/05/13/unacknowledged-deaths/civilian-casualties-natos-air-campaign-libya#page> (lest april 2016)

Globalis (24.mars 2015) *Syria* Tilgjengelig fra:

<http://www.globalis.no/Land/Syria> (lest februar 2016)

Human Rights Watch (28.april 2014) *Syria: New Barrel Bombs Hit Syria* Tilgjengelig fra:

<https://www.hrw.org/news/2014/04/28/syria-new-barrel-bombs-hit-aleppo> (lest april 2016)

Lawfare (28.mars 2016) *The EFT and the legality of U.S intervention in Syria under international law* Tilgjengelig fra:

<https://www.lawfareblog.com/etf-and-legality-us-intervention-syria-under-international-law>  
(lest april 2016)

Utenriksdepartementet (02.mai 2016) *Kampen mot ISIL. Folkerettslig grunnlag for militær maktbruk mot ikke-statlige aktører i Syria* Tilgjengelig fra:

<https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/ud/vedlegg/folkerett/isil1.pdf> (lest mai 2016)

Globalis (06.mai 2016) *Konflikter - Syria* Tilgjengelig fra:

<http://www.globalis.no/Konflikter/Syria> (lest februar 2016)

The World Bank (u.å) *Population, total* Tilgjengelig fra:

<http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL> (lest mars 2016)

News deeply – Syria deeply (13.april 2016) *Kodmani: Geneva and the failing cease-fire (part 2)* Tilgjengelig fra:

<https://www.newsdeeply.com/syria/articles/2016/04/13/kodmani-geneva-and-the-failing-cess-fire-part-2> (lest mai 2016)

UN News Centre (22.april 2016) *Burundi: One year into political crisis, UN agency warns thousands of people still fleeing country* Tilgjengelig fra:

<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=53761#.VzcFbSOLOfE> (lest mai 2016)

Globalis (16.mai 2014) *Rwanda* Tilgjengelig fra:

<http://www.globalis.no/Land/Rwanda> (lest mars 2016)

Kwibuka (u.å) *Rwanda today – a story of reconciliation and nation building* Tilgjengelig fra:

<http://www.kwibuka.rw/rwanda-today-a-story-of-reconciliation-and-nation-building> (lest mai 2016)

## **Avisartikler**

### Aftenposten

Andreassen, Tor Arne (30.aptember 2015) *Russland må klargjøre at det faktisk er IS de vil bombe* Tilgjengelig på:

<http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/Russland-ma-klargjore-at-det-faktisk-er-IS-de-vil-bombe-8185590.html> (lest mars 2016)

Torgersen, Hans O. (28.april 216) *Sykehus bombet i Aleppo* Tilgjengelig på:

<http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/--Sykehus-bombet-i-Aleppo-8448387.html> (lest mai 2016)

NTB (19.februar 2016) *USA: - IS-leir i Libya utgjorde trussel mot Vesten* Tilgjengelig på:

<http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/USA---IS-leir-i-Libya-utgjorde-trussel-mot-Vesten-8365322.html> (lest mai 2016)

### BBC

*Q & A: Counting Kosovo´s dead* (12.november 1999) Tilgjengelig på:

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/517168.stm> (lest mars 2016)

*Syria air strikes: What you need to know* (3.desember 2015) Tilgjengelig på:

<http://www.bbc.com/news/uk-34931421> (lest mars 2016)

### The Guardian

Milne, Seumas (26.oktober 2011) *If the Libyan war was about saving lives, it was an catastrophic failure* Tilgjengelig på:

<http://www.theguardian.com/commentisfree/2011/oct/26/libya-war-saving-lives-catastrophic-failure> (lest april 2016)

Doherty, Ben (16.november 2015) *France launches "massive" airstrike on Isis stronghold of Raqqa* Tilgjengelig på:

<http://www.theguardian.com/world/2015/nov/16/france-launches-massive-airstrike-on-isis-stronghold-in-syria-after-paris-attack> (lest mars 2016)

### The Huffington Post

Charbonneau, Louis (2.april 2012) *Syria UN Resolution: Russia, China VETO UN Resolution* Tilgjengelig på:

[http://www.huffingtonpost.com/2012/02/04/syria-un-resolution\\_n\\_1254441.html](http://www.huffingtonpost.com/2012/02/04/syria-un-resolution_n_1254441.html) (lest mars 2016)

### PRI

Woolf, Christopher (11.april 2016) *Document leak in Syria "enough to convict Assad of war crimes"* Tilgjengelig på:

<http://www.pri.org/stories/2016-04-11/document-leak-syria-enough-convict-assad-war-crimes>

(lest mai 2016)

### The Telegraph

AFP (13.januar 2016) *UN says it is ill-prepared for genocide in Burundi* Tilgjengelig på:

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/burundi/12096506/UN-says-it-is-ill-prepared-for-genocide-in-Burundi.html> (lest mai 2016)

Alexander, Harriet (21.februar 2015) *Exodus from Kosovo: Why thousands have left the Balkans* Tilgjengelig på:

<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/kosovo/11426805/Exodus-from-Kosovo-Why-thousands-have-left-the-Balkans.html> (lest mars 2016)

### The Balkan Insight

Ristic, Marija (25.mars 2013) *Death toll from NATO Yugoslavia Bombing still unknown*

Tilgjengelig på:

<http://www.balkaninsight.com/en/article/number-of-victims-of-nato-bombing-still-unknown>

(lest mars 2016)

### **Dokumentar**

NRK Brennpunkt ”De gode bombene” (sett februar 2016)

<https://tv.nrk.no/serie/brennpunkt/MDUP11000513/12-03-2013>